

Refk
0c

STORSTADS- KRIMINALITET.

UNDERLAGSRAPPORT FRÅN

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2014

National Library
of Sweden

UTREDNINGEN

SOU 1989:110

Refk
0c

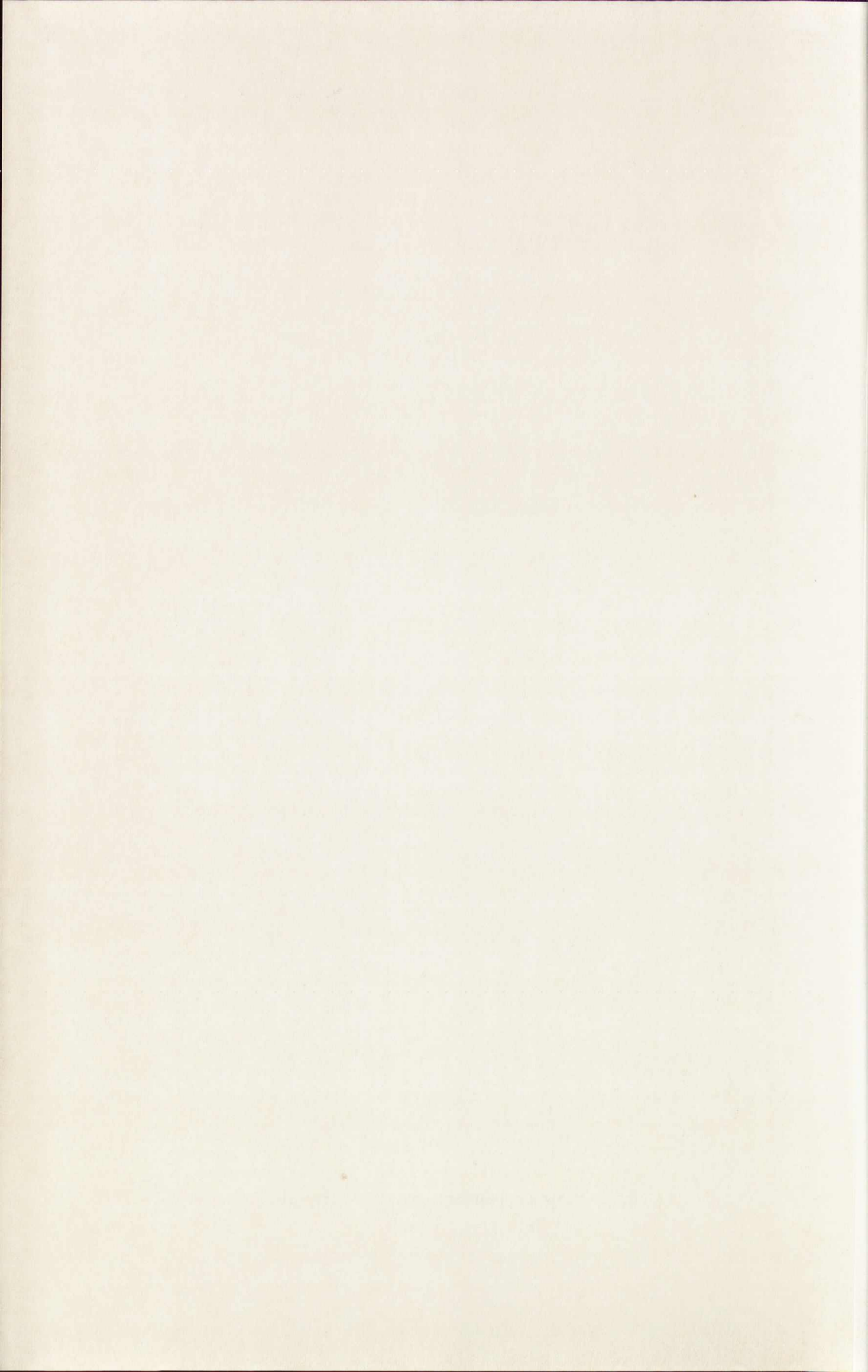
STORSTADS- KRIMINALITET.

UNDERLAGSRAPPORT FRÅN

STORSTADS UTREDNINGEN

SOU
1989:110

Statens offentliga utredningar

1989:110

Statsrådsberedningen

Storstadskriminalitet

Underlagsrapport av storstadsutredningen
Stockholm 1989

Allmänna Förlaget har utgivit en bibliografi över SOU och Ds som omfattar åren 1981—1987. Den kan köpas från förlagets Kundtjänst, 106 47 STOCKHOLM. Best. nr. 38-12078-X.

Beställare som är berättigade till remissexemplar eller friexemplar kan beställa sådana under adress:

Regeringskansliets förvaltningskontor

SOU-förrådet

103 33 STOCKHOLM

Tel: 08/763 22 20 Telefon 8⁰⁰—12⁰⁰ (externt och internt)

08/763 10 05 12⁰⁰—16⁰⁰ (endast internt)

Produktion Libergraf

Omslag Libergraf/Design

ISBN 91-38-10471-7

ISSN 0375-250X

Svenskt Tryck Stockholm 1990 030643

Förord.

Under senare år har det skett en ökad uppmärksamhet kring kriminaliteten i storstäderna. Den sociala kontrollen i storstäderna är svagare än på mindre orter. För ungdomar med sociala problem blir småbrottslighet därför ofta en inkörsport till grövre brott. Behovet av ett effektivt brottsförebyggande arbete, som kräver markerade ingripanden tidigt, blir därmed särskilt viktigt i storstaden.

Storstadsutredningen har givit i uppdrag åt docent Per-Olof H Wikström att göra en studie av kriminaliteten i storstadsområdena. Föreliggande rapport kommer att ligga till grund för storstadsutredningens fortsatta överväganden.

Jan O Karlsson

10	Ordnings	8.1
11	Stadsutredning	8.2
12	Stadsutredningens uppdrag	8.3
13	Stadsutredningens arbete	8.4
14	Stadsutredningens rapport	8.5
15	Stadsutredningens förslag	8.6
16	Stadsutredningens utvärdering	8.7
17	Stadsutredningens samarbete	8.8
18	Stadsutredningens utvärdering	8.9
19	Stadsutredningens utvärdering	8.10
20	Stadsutredningens utvärdering	8.11
21	Stadsutredningens utvärdering	8.12
22	Stadsutredningens utvärdering	8.13
23	Stadsutredningens utvärdering	8.14
24	Stadsutredningens utvärdering	8.15
25	Stadsutredningens utvärdering	8.16
26	Stadsutredningens utvärdering	8.17
27	Stadsutredningens utvärdering	8.18
28	Stadsutredningens utvärdering	8.19
29	Stadsutredningens utvärdering	8.20
30	Stadsutredningens utvärdering	8.21
31	Stadsutredningens utvärdering	8.22
32	Stadsutredningens utvärdering	8.23
33	Stadsutredningens utvärdering	8.24
34	Stadsutredningens utvärdering	8.25
35	Stadsutredningens utvärdering	8.26
36	Stadsutredningens utvärdering	8.27
37	Stadsutredningens utvärdering	8.28
38	Stadsutredningens utvärdering	8.29
39	Stadsutredningens utvärdering	8.30
40	Stadsutredningens utvärdering	8.31
41	Stadsutredningens utvärdering	8.32
42	Stadsutredningens utvärdering	8.33
43	Stadsutredningens utvärdering	8.34
44	Stadsutredningens utvärdering	8.35
45	Stadsutredningens utvärdering	8.36
46	Stadsutredningens utvärdering	8.37
47	Stadsutredningens utvärdering	8.38
48	Stadsutredningens utvärdering	8.39
49	Stadsutredningens utvärdering	8.40
50	Stadsutredningens utvärdering	8.41
51	Stadsutredningens utvärdering	8.42
52	Stadsutredningens utvärdering	8.43
53	Stadsutredningens utvärdering	8.44
54	Stadsutredningens utvärdering	8.45
55	Stadsutredningens utvärdering	8.46
56	Stadsutredningens utvärdering	8.47
57	Stadsutredningens utvärdering	8.48
58	Stadsutredningens utvärdering	8.49
59	Stadsutredningens utvärdering	8.50
60	Stadsutredningens utvärdering	8.51
61	Stadsutredningens utvärdering	8.52
62	Stadsutredningens utvärdering	8.53
63	Stadsutredningens utvärdering	8.54
64	Stadsutredningens utvärdering	8.55
65	Stadsutredningens utvärdering	8.56
66	Stadsutredningens utvärdering	8.57
67	Stadsutredningens utvärdering	8.58
68	Stadsutredningens utvärdering	8.59
69	Stadsutredningens utvärdering	8.60
70	Stadsutredningens utvärdering	8.61
71	Stadsutredningens utvärdering	8.62
72	Stadsutredningens utvärdering	8.63
73	Stadsutredningens utvärdering	8.64
74	Stadsutredningens utvärdering	8.65
75	Stadsutredningens utvärdering	8.66
76	Stadsutredningens utvärdering	8.67
77	Stadsutredningens utvärdering	8.68
78	Stadsutredningens utvärdering	8.69
79	Stadsutredningens utvärdering	8.70
80	Stadsutredningens utvärdering	8.71
81	Stadsutredningens utvärdering	8.72
82	Stadsutredningens utvärdering	8.73
83	Stadsutredningens utvärdering	8.74
84	Stadsutredningens utvärdering	8.75
85	Stadsutredningens utvärdering	8.76
86	Stadsutredningens utvärdering	8.77
87	Stadsutredningens utvärdering	8.78
88	Stadsutredningens utvärdering	8.79
89	Stadsutredningens utvärdering	8.80
90	Stadsutredningens utvärdering	8.81
91	Stadsutredningens utvärdering	8.82
92	Stadsutredningens utvärdering	8.83
93	Stadsutredningens utvärdering	8.84
94	Stadsutredningens utvärdering	8.85
95	Stadsutredningens utvärdering	8.86
96	Stadsutredningens utvärdering	8.87
97	Stadsutredningens utvärdering	8.88
98	Stadsutredningens utvärdering	8.89
99	Stadsutredningens utvärdering	8.90
100	Stadsutredningens utvärdering	8.91
101	Stadsutredningens utvärdering	8.92
102	Stadsutredningens utvärdering	8.93
103	Stadsutredningens utvärdering	8.94
104	Stadsutredningens utvärdering	8.95
105	Stadsutredningens utvärdering	8.96
106	Stadsutredningens utvärdering	8.97
107	Stadsutredningens utvärdering	8.98
108	Stadsutredningens utvärdering	8.99
109	Stadsutredningens utvärdering	8.100

Allmänna Förlaget har utgivit en bibliografi över SOU och Ds som omfattar åren 1981—1987. Den kan köpas från förlagets Kundtjänst, 106 47 STOCKHOLM. Best. nr. 38-12078-X.

Beställare som är berättigade till remisseexemplar eller friexemplar kan beställa sådana under adress:

Regeringskansliets förvaltningskontor

SOU-förrådet

103 33 STOCKHOLM

Tel: 08/763 22 20 Telefon 8⁰⁰—12⁰⁰ (externt och internt)

08/763 10 05 12⁰⁰—16⁰⁰ (endast internt)

Produktion Libergraf

Omslag Libergraf/Design

ISBN 91-38-10471-7

ISSN 0375-250X

Svenskt Tryck Stockholm 1990 030643

Förord.

Under senare år har det skett en ökad uppmärksamhet kring kriminaliteten i storstäderna. Den sociala kontrollen i storstäderna är svagare än på mindre orter. För ungdomar med sociala problem blir småbrottslighet därför ofta en inkörsport till grövre brott. Behovet av ett effektivt brottsförebyggande arbete, som kräver markerade ingripanden tidigt, blir därmed särskilt viktigt i storstaden.

Storstadsutredningen har givit i uppdrag åt docent Per-Olof H Wikström att göra en studie av kriminaliteten i storstadsområdena. Föreliggande rapport kommer att ligga till grund för storstadsutredningens fortsatta överväganden.

Jan O Karlsson

INNEHÅLL

1.	Introduktion	5
2.	Brottslighetens nivå	6
2.1	- Polisanmälda brott.....	6
2.2	- SCBs offerundersökningar.....	8
3.	Brottsligheten i storstadsbefolkningen.....	9
3.1	- Omfattning.....	10
3.2	- Fördelning.....	11
3.3	- Kroniker.....	11
3.4	- Våldsbrottslingar.....	12
4.	Brottsutvecklingen i storstäderna 1968 - 1988.....	12
4.1	- Misshandelsbrott	14
4.2	- Skadegörelse.....	14
4.3	- Stöldbrott.....	15
4.4	- "Storstadsbrotten"; rån, bostadsinbrott, bilstöld och tillgrepp ur bil.....	21
4.5	- Utvecklingen av våldsbrott och skadegörelse i Stockholms, Göteborgs och Malmös stadskärnor.....	26
4.6	- Brottsutvecklingen efter kön och ålder.....	27
5.	Brottsligheten i stadsmiljön - exemplet Stockholm.....	31
5.1	- Brottslighetens variationer mellan olika storstadsmiljöer.....	31
5.2	- Orsakerna till brottslighetens variationer i stadsmiljön.....	32
5.3	- Brottsutvecklingen i olika storstadsmiljöer.....	35
6.	Sammanfattning och diskussion.....	37
	Bilaga 1	40
	Referenser.....	44

1 INTRODUKTION

I den här rapporten behandlas storstadskriminalitetens nivå, struktur och utveckling under den senaste 20 års perioden. Den kriminalitet som tas upp till behandling är brott mot person, skadegörelse och stöldbrott. Med storstäder menas; Stor-Stockholm, Stor-Göteborg och Stor-Malmö såsom dessa definierats för den statistik som produceras från SCB. Vissa skillnader i definition finns mellan olika statistikområden och mellan vissa tidsperioder men såvitt har kunnat bedömmas har de endast en mycket marginell inverkan på de sifferuppgifter som presenteras. Rapporten innehåller också specialanalyser av kriminaliteten och dess utveckling i Stockholms stad dvs. Stockholms innerstad och omgivande förortsområden (se Wikström, 1990).

Det är välkänt från tidigare forskning att den s k traditionella brottsligheten (våld, skadegörelse och stöld), åtminstone i de s k västländerna;

- är större i städer än på landsbygd (t ex Christie m fl, 1965¹)
- att brottsligheten tenderar att öka med stadsstorlek (t ex van Dijk & Vivanen, 1978²)
- att vissa brottstyper (t ex rån och bostadsinbrott) tenderar att vara särskilt starkt koncentrerade till storstäder (t ex Skogan, 1978³).

Det är resultat som visat sig hålla oavsett om de baseras på undersökningar av polisanmälda brott, självdeklarationsundersökningar (dvs intervjuundersökningar där de tillfrågade fått uppge sin egen brottslighet) eller offerundersökningar (dvs intervjuundersökningar där de tillfrågade fått uppge den brottslighet de utsatts för).

Det faller sig naturligt att se till stadens speciella karakteristika när orsakerna till stadens större kriminalitet söks. Staden har betecknats på många olika sätt; Weber talar om staden som en "marknadsplats" (Weber, 1966 s. 67); Lofland (1973) talar om staden som "en värld av främlingar". Dessa två karakteriseringar av staden kan sägas ha sin motsvarighet i två dominerande förklaringar till stadens mer omfattande kriminalitet;

- stadens större tillfällesstruktur (tillgång på lämpliga brottsobjekt, ett utvecklat nöjesliv, ett högre frestelsestryck etc)
- stadens svagare sociala kontroll (lägre upptäcktsrisk, lättare att leva som social avvikare, jordmån för brottsdelkulturer etc)

I en artikel, som blivit mycket inflytelserik inom den kriminologiska forskningen vad beträffar analyser av den traditionella brottslighetens utveckling, hävdade Cohen & Felson (1979) att det finns tre minimikrav för att ett brott av de typer som diskuteras här (dvs våld, skadegörelse och stöld) ska komma till stånd. Det krävs;

- en motiverad gärningsman
- ett lämpligt brottsobjekt/brottsoffer
- avsaknad av effektivt skydd/övervakning.

De hävdade vidare att det kan räcka med förändringar i någon av dessa tre komponenter för att brottsligheten skall förändras kraftigt (t ex öka). Det problem som Cohen & Felson arbetade med var att förklara varför brottsligheten ökat så kraftigt under 1900-talets senare hälft i USA (en utveckling som också skett i övriga västländer inkl Sverige) trots att levnads

1) Självdeklarationsundersökning från Norge.

2) Offerundersökning från Holland.

3) Undersökning av polisanmälda brott från USA.

förhållandena förbättrats kraftigt. Deras svar blev att det var förändringar i amerikanarnas levnadssätt (rutinaktiviteter) som var den huvudsakliga förklaringen, och framförallt att vardagsaktiviteterna allt mer flyttats från hemmet till platser utanför hemmet. Detta skulle ha sin betydelse för brottsökningen genom att det blev ett större "utbud" av lämpliga brottsobjekt/brottsoffer för de potentiella gärningsmännen och att skyddet av dessa minskade (med det antagande Cohen & Felson gör att skyddet är sämre utanför hemmet). Dessutom lämnades hemmen i större utsträckning obevakade (t ex genom kvinnors allt större inträde i yrkeslivet). Poängen med Cohen & Felsons resonemang är att mängden motiverade gärningsmän inte nödvändigtvis måste öka (de kan t.o.m. minska) för att vi ska få en kraftigt brottsökning, det räcker med om möjligheterna att framgångsrikt utföra brott väsentligt ökar. Även om Cohen & Felsons egen analys av brottsutvecklingen i USA lämnar en hel del frågetecken (som jag inte ska gå in på här) har deras enkla grundmodell för analys kommit att visa sig mycket fruktbar, inte bara när det gäller att studera brottsutvecklingen, utan också vad gäller att studera brottslighetens variationer i tid (i veckan, på dygnet) och rum (mellan olika geografiska områden).

Det ligger utanför tidsramen för den här rapportens framställan att ingående analysera relationen mellan vardagslivets utveckling och förändringar i Sverige och dess relation till brottslighetens utveckling och förändringar. Cohen & Felsons modell kan dock tjäna som en lämplig utgångspunkt för diskussion av de resultat som redovisas.

2 BROTTSLIGHETENS NIVÅ

I det här avsnittet jämförs brottsnivån i de olika storstäderna och riket i övrigt vad beträffar polisanmälda brott och utsatthet för brott som den uppgivits i SCBs offerundersökningar.

2.1 Polisanmälda brott.

En jämförelse av den polisanmälda brottsligheten 1988 mellan storstäderna och övriga riket visar (se Tabell 1);

- att brottsnivån är väsentligt högre i storstäderna än i riket i övrigt
- att skillnaderna i brottsnivå tenderar att vara större för stöldbrottsligheten än för skadegörelse- och våldsbrottsligheten.
- att skillnaderna är särskilt stora för vissa brottstyper dvs. råån, bostadsinbrott och stöld av och ur bilar.
- att Stor-Stockholm generellt sett har den högsta brottsnivån av storstäderna, undantagen är att Stor-Göteborg har en något högre nivå bostadsinbrott, och Stor-Malmö har en högre nivå av butiksnatteri/stöld än Stor-Stockholm.
- att Stor-Malmö, som är den minsta av storstäderna, i många fall har en högre brottsnivå än den betydligt större staden Stor-Göteborg.

Det kan vara särskilt intressant att notera att det är

- den grävsta tillgreppsbrottsligheten som uppvisar störst skillnad mellan storstäderna och övriga riket.

Specialundersökningar av den polisanmälda brottsligheten i Stockholm har t ex visat att bland kända gärningsmän för dessa typer av brott (bostadsinbrott, tillgrepp av och ur bil, men även för rånen) är inslaget av narkotikamissbrukare och tidigare tungt kriminellt belastade bland gärningsmännen mycket stort, och mycket större än för de brottstyper där skillnaden mellan storstäderna och riket i övrigt är mindre (se

Wikström,1990). I den utredning som Socialdepartementet gjorde om de tunga narkotikamissbrukets variationer bl a mellan olika län år 1979 (den sk UNO undersökningen) redovisas att antalet tunga narkotikamissbrukare är störst i storstadslänen (se Ds S 1980:11 s. 24). Det är möjligt, och snarast troligt, att det samma gäller för det tyngre alkoholmissbruket. En möjlig tolkning är att andelen personer med tyngre kriminalitet och missbruk är större i storstäderna än i övriga riket och att det är detta som återspeglas i de större nivåskillnaderna mellan storstäder och övriga riket för den grovsta stöldbrottsligheten.

TABELL 1 Anmälda brott i storstäderna och övriga riket 1988.
Alla brott mot brottsbalken samt vissa utvalda brottskategorier. Per 10.000 inv. 15- år.

Brott	Stor- Stockholm	Stor- Göteborg	Stor- Malmö	Övriga Riket	Diff. ant ggr. Sthlm /Övr. riket
Misshandel*	81	64	74	50	1.6
Därav;					
Misshandel mot kvinna av bekant.	22	16	19	14	1.6
Misshandel mot man av obekanta.	35	27	28	17	2.1
Fullbordade mord/ dråp & misshandel med dödlig utgång**	0.29	0.27	0.31	0.18	1.6
Rån	14	11	10	3	4.7
Våldtäkt.***	2.7	2.6	2.3	1.6	1.7
Skadegörelse	156	131	148	112	1.4
Bostadsinbrott	50	58	50	18	2.8
Övriga inbrott.	253	189	209	130	1.9
Butikssnatteri/ stöld.	130	99	155	67	1.9
Biltillgrepp	188	150	83	53	3.5
Stöld från bil	405	333	358	139	2.9
Alla brottsbalks- brott.	2124	1688	1927	1097	1.9

Källor; Beräkningar från uppgifter över anmälda brott i Statistiska meddelanden R 12 SM 8901 och befolkningsstatistiken från SCB. NOTERA; Uppgifterna är per 10.000 inv 15 år och äldre .

* Grov + annan misshandel och inkl mord och dråp. ** angivet med två decimaler. *** angivet med en decimal.

Det kan också vara värt att notera från Tabell 1 att;

- skillnaden mellan storstäderna och övriga riket är större vad beträffar den misshandel mot män som utförs av obekanta, än den misshandel mot kvinnor som utförs av bekanta.

Detta resultat är i linje med att skillnaderna mellan storstäder och det övriga riket vad beträffar det s k gatuvåldet (vilket som regel utspelas mellan obekanta män) är större än vad beträffar våldet inom den privata sfären (där en stor del är fall där kvinnor misshandlas av bekanta).

Detta är också i överensstämmelse med resultaten från en jämförande undersökning (Wikström, 1990b) av polisanmäld misshandel uppdelade efter brottens sociala sammanhang i Stockholm 1982 och i ett urval av medelstora och små städer samt små orter och landsbygd 1978 (se Tabell 2). Det faktum att Stockholmsdata härör från 1982 och övriga data från 1978 stör inte jämförelsen nämnvärt, annat än möjligen att Stockholmsciffrorna är marginellt högre än vad de sannolikt hade varit om dessa också avsett 1978.

TABELL 2 En jämförelse av polisanmälda misshandelsbrott (grov + annan inkl mord/dråp) efter socialt sammanhang i Stockholms stad 1982, samt i ett urval av medelstor och små städer, samt små orter och landsbygd 1978. Per 10.000 invånare.

Socialt sammanhang	Stockholms stad 1982	Medelstora städer 1978*	Små städer 1978**	Landsbygd & små orter 1978***
Inom familjen	13	7	6	2
Mellan bekanta i lägenheter	9	7	5	2
I nöjeslokaler inkl entréer	11	8	8	2
På gator & torg och andra allmänna platser	21	11	9	2
Övriga omständigheter.	8	6	5	2
TOTALT (alla misshandelsbrott).	63	39	33	10

KÄLLA ; Wikström 1990b

* 15 städer med invånarantal mellan 50.000-105.000

** 6 städer med invånarantal mellan 30.000-43.000.

*** De delar av de sammanlagt (exkl Stockholm) 56 studerade kommunerna (för omfattningen av studien se Wikström, 1985 s.20-21) som inte låg inom stadsgränserna.

2.2 SCBs offerundersökningar.

SCB har utfört två större offerundersökningar på senare år. Relevanta resultat från dessa redovisas i Tabell 3. Det bör i sammanhanget noteras att eftersom offerundersökningar av den här typen enbart riktar sig till privatpersoner ingår inte den skadegörelse och stöld som juridiska personer (företag etc) är utsatta för. Vidare att det är troligt, vad beträffar våldsbrotten, att offerundersökningar och studier av polisanmälda brott, olika bra fångar in olika delar av denna brottslighet; den grävsta våldsbrottslighet/brottsligheten, som har ett stort inslag av kriminellt aktiva och missbrukare bland gärningsmännen, men även bland offren, fångas bäst in av de polisanmälda brotten, medan det våld den "vanlige" medborgaren utsätts för troligen beskrivs bäst av offerundersökningarna (för en diskussion, se Wikström, 1985 s. 36-55). Med hänsyn tagen till detta kan man hävda att;

- Resultaten från offerundersökningarna ger i stort sett samma bild som den man får från data över polisanmälda brott.

TABELL 3

Utsatta för brott i storstäderna, samt i övriga riket uppdelat efter kommunstorlek, enligt SCBs offerundersökningar 1978 resp 1984/85. Andel utsatta i åldern 16-74 år.

Område	Våld, synliga märken		Våld, ej synlig märken		Skadegörelse		Stöld	
	1978	84/85	1978	84/85	1978	84/85	1978	84/85
Storstäder;								
Stor-Stockholm	3.1	2.6	2.5	2.4	6.2	7.2	25.6	27.2
Stor-Göteborg	3.5	1.6	3.1	1.4	3.9	5.2	18.9	20.5
Stor-Malmö	1.4	1.5	1.1	1.3	5.1	5.4	25.4	21.3
Övriga riket;								
Kommuner med; minst 75.000 inv.	1.4	1.6	1.7	1.5	5.0	4.0	18.8	20.2
50.000-74.999 inv.	1.1	1.7	1.3	1.0	5.5	4.0	17.3	16.4
30.000-49.999 inv.	1.5	1.5	1.3	1.1	4.5	3.6	12.5	12.3
20.000-29.999 inv.	1.5	1.6	1.0	0.6	2.5	2.7	12.8	10.7
10.000-19.999 inv.	1.6	1.8	1.9	0.9	2.8	2.7	10.5	11.2
högst 9.999 inv.	2.1	0.8	1.1	1.3	2.9	1.9	8.8	9.4
 Antal ggr högre offer-nivå i Stor-Stockholm jämfört med kommuner med högst 10.000 inv;	1.5	3.2	2.3	1.8	2.1	3.8	2.9	2.9

KÄLLOR; 1978 års siffror; Levnadsförhållanden 1978. Rapport 24, SCB. 1984/85 års siffror; uppgifterna erhållna från Lars Håll vid SCB.

Det bör noteras att jämförelserna av brottsnivå i Tabell 3 görs mellan storstäderna och övriga riket uppdelat efter kommunstorlek, medan jämförelserna i Tabell 1 gjordes med övriga riket sammantaget. Vidare bör noteras att för mindre vanliga brott (t ex våldsbrott), och med tanke på att det rör sig om en urvalsundersökning (ca 10.000 har totalt intervjuats i resp. studie), kan slumpvariationen bli rätt betydande, särskilt för de kategorier som övriga riket är indelat i.

3 BROTTSLIGHETEN I STORSTADSBEFOLKNINGEN.

Om man tar ut ett visst år (t ex 1988) och undersöker hur stor del av befolkningen i storstäderna som registrerats av polisen för brott är det en andel, om man inkluderar alla brottsbalksbrott, som ligger på drygt 1 % för storstäderna (1.18 % för stor-Stockholm, 1.07 % för stor-Göteborg, 1.25 % för stor-Malmö) medan motsvarande siffra för riket i övrigt ligger under 1 % (0.82 %). Dessa siffror antyder att förhållandet att bli registrerad för brottslighet är ett ganska ovanligt fenomen såväl i storstads som den övriga befolkningen.

Resultaten från olika sk longitudinella studier av födelsekohorter (dvs studier där man följer en ålderskull och studerar t ex deras brottslighet) har emellertid visat att bli känd någon gång under sin uppväxt och tidiga vuxenperiod⁴⁾ för brott är en relativt vanlig erfarenhet i storstadsbefolkningar. Ätminstone för männens del.

4) De flesta av dessa studier har bara "hunnit" täcka perioden upp till 25-30 års åldern, men eftersom det framgått att debut i brott redan under den senare delen av detta åldersintervall är ovanligt kan man utgå ifrån att de uppgifter om brottslighet i en ålderskull som ges begränsat till denna period i stort sett också skulle gälla om hela livsperioden studerats. Man kan skatta det till att om hela livsperioden var medtagen skulle brottsligheten var 4-5 % större än den som redovisas för en ålderskull fram till 25-30 års åldern (se Wikström, 1989 a).

Olika undersökningar från USA och Storbritannien har visat att mellan 30-50 % av en ålderskull män har registrerats för brott beroende på i vilken stad och land undersökningen genomförts, vilket som var ålderskullens födelseår och längden på det åldersintervall som studerats (för en översikt se Wikström, 1990a, kap. 3).

I Sverige finns det flera longitudinella kohortundersökningar, av vilka de två mest kända som behandlar brottslighet (bland andra aspekter) är den s k Metropolitundersökningen och det s k Örebroprojektet, båda utförda vid Stockholms universitet. Metropolitundersökningen är särskilt intressant i sammanhanget eftersom den följer en storstadsålderskull (personer födda 1953 i Stor-Stockholm), medan Örebro-projektet, som framgår av namnet, studerar en ålderskull Örebroare (födda 1955).

I de följande avsnitten sammanfattar jag några resultat från olika studier som jag gjort på Metropolit-materialet vad beträffar brottsligheten i ålderskullen (se Wikström, 1985 s. 117-133; Wikström, 1987; Wikström, 1989a; Wikström, 1989b; Farrington & Wikström, 1990).

3.1 Omfattning.

I tabell 4 sammanfattas ålderskullens participation och frekvens i brottslighet från 13 år upp till 25 års åldern (de presenterade data sträcker sig fram till juni 1979 då delar av ålderskullen hunnit fylla 26 år). Data ges också separat för de olika könen, olika sociala klasser och för olika brottstyper. Med participation menas hur stor andel som någon gång under perioden blivit kända för brott. Med frekvens menas hur många brott gärningsmännen genomsnittligt begått.

Resultaten visar att så pass mycket som en knapp femtedel av alla ålderskullmedlemmar, och närmare en tredjedel av pojkarna i ålderskullen någon gång blivit kända för brott. För flickornas del är, som väntat, andelen betydligt lägre. Högre sociala klasser är i mindre utsträckning än lägre kända för brott. Det framgår också av tabellen att det är vanligast att vara känd för stöld och trafikbrott. Brotsfrekvensen är störst för de grupper som har den största participationen.

TABELL 4 Participation och frekvens i brottslighet, under perioden 13-25 år för en ålderskull stor-Stockholmare. Totalt, och efter kön och social klass samt för olika brottstyper.

Grupp	Participation (%)	Frekvens
TOTALT	19	8.1
Män	31	9.1
Kvinnor	6	4.5
Lägre arbetarklass	26	10.2
Arbetarklass	21	9.1
Lägre medelklass	17	7.1
Övre medelklass	12	5.1
Stöld	11	7.0
Bedrägeri	3	3.3
Skadegörelse	3	1.6
Våldsbrott	4	2.2
Trafikbrott	8	3.5
Narkotikabrott	2	3.7
Övriga brott	7	1.9

3.2 Fördelning.

Även om det är relativt vanligt i storstadsbefolkningen att någon gång ha blivit registrerad för brott, så är det dock ovanligare att vara registrerad för en mer omfattande kriminalitet. De flesta som registrerats för brott i Metropolit kohorten var kända för ett (37 %), två (16 %) eller tre (10 %) brott.

En mindre grupp av gärningsmännen hade dock en omfattande brottsbelastning och dessa svarade för en stor del av ålderskullens brottslighet;

- en procent av hela ålderskullen (161 individer) svarade för femtio procent av hela ålderskullens brottslighet. Om man bara räknar med de som registrerats för brott så svarade sex procent av dessa för femtio procent av brotten.

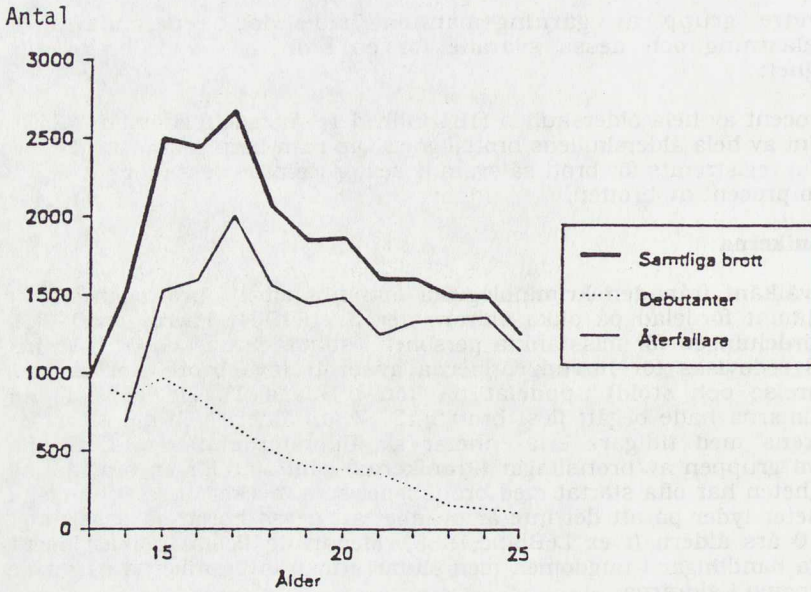
3.3 Kronikerna

Det är välkänt från den kriminologiska forskningen att brottsligheten är högst ojämnt fördelad på olika åldrar (tex Sveri,1961; Farrington,1986). (Åldersfördelningen för misstänkta personer i storstäderna och övriga riket år 1988 redovisas för huvudgrupperna av brott (dvs brott mot person, skadegörelse och stöld) uppdelat på kön i Bilaga 1). De 1953 födda Stockholmarna hade begått flest brott i 15-17 års åldern och det stämmer väl överens med tidigare erfarenheter av åldersfördelningen. Den lilla högaktiva gruppen av brottslingar (kronikerna) som står för en stor del av brottsligheten har ofta startat med brottslighet som mycket unga. Utländska erfarenheter tyder på att det inte är ovanligt att dessa börjat så pass tidigt som i 10 års åldern (t ex LeBlanc,1989). Medan de flesta (pojkar) begår brottsliga handlingar i ungdomen men slutar, utmärks kronikerna av att de fortsätter upp i åldrarna.

- Ju äldre en ålderskull blir desto större andel av dess brottslighet begås av återfallare. I ålderskullen Stockholmarna begicks redan vid 15 års åldern majoriteten av ålderskullens brott (61 %) av återfallare.

Det sagda illustreras i Figur 1 där brottsligheten efter ålder uppdelats i två delkurvor; (1) Debutanter dvs de som registrerats för brott för första gången under aktuell ålder, och (2) återfallare dvs. de som redan vid någon tidigare ålder var registrerade för brott. Resultatet antyder bl a om man ska förhindra ungdomar att starta med brottslighet skall man inrikta dessa åtgärder på mycket unga åldrar, medan vid högre åldrar rör det sig mest om att få de som håller på med brott att sluta. Mycket få debuterar i s k traditionell brottslighet (våld,skadegörelse och stöld) efter ungdomsperioden.

FIGUR 1 Antal brott, antal brott av debutanter och antal brott av återfallare vid olika åldrar.

3.4 Våldsbrottslingar.

Vad beträffar våldsbrottsligheten i storstadsbefolkningen, som den framgår av studiet av Metropolit ålderskullen, kan huvudresultatet sammanfattas så att det finns två grupper av våldsbrottslingar;

- En mindre grupp som endast är kända för våldsbrott. Dessa utgör 14 % av alla våldsbrottslingar. De är en grupp av tillfälliga våldsbrottslingar. Som regel är de endast kända för ett brott (85 %) och merparten av deras våldsbrottslighet är begränsad till ett år (97 %).
- En större grupp som oftast har en omfattande annan kriminalitet och där våldsbrottsligheten ingår som en mindre del av denna. Nästan alla med en upprepad våldsbrottslighet hör till denna grupp gärningsmän.

Eftersom det visade sig att våldsbrottslighet ofta föregås av annan kriminalitet tycks det som om upprepad våldsbrottslighet i mycket kan ses och följd av en kriminell aktiv livsstil där denna livstil förr eller senare för många, men inte alla, leder till att de blir inblandade i våldsbrottslighet. Det var endast en extremt liten grupp i ålderskullen som gjort sig skyldig till upprepade våldsbrott utan att också ha en omfattande annan kriminalitet. Man kan därför säga att det inte finns någon större mängd "rena" våldsbrottslingar, om man med detta menar personer som upprepat och uteslutande ägnar sig åt våldsbrottslighet.

4 BROTTsutvecklingen i storstäderna 1968 - 1988.

I det här avsnittet studeras brottsutvecklingen, uppdelat i misshandelsbrott (grov + annan inkl mord/dråp), skadegörelser och stöldbrott, i storstäderna och övriga riket under de senaste 21 åren (forsättningsvis för enkelhets skull kallat 20-års period) Med stöldbrott menas här brott mot brottsbalkens 8:e kapitel (exkl rånbrott). Utvecklingen för de brottstyper (dvs rån, bostadsinbrott tillgrepp av och ur bil) som visat sig särskilt högfrekventa i storstäder studeras speciellt för samma tidsperiod. En särskild analys görs också av brottsutvecklingen för våld och skadegörelse i Stockholms, Göteborgs och Malmös stadskärnor. Avslutningsvis jämförs förändringarna i storstäderna och övriga riket i misstänkta personer för brott mot person (brottsbalkens 3:e kapitel), skadegörelse och stöldbrott mellan åren 1970 och 1988 efter kön och åldersgrupp (per 10.000 inv. i resp grupp) för att försöka se om brottsligheten utvecklats olika för de olika könen och olika åldersgrupper, en jämförelse som dock visade sig inte vara helt utan komplikationer, något jag får återkomma till nedan.

Innan jämförelserna påbörjas skall kort kommenteras vilka mått på förändring som kan vara lämpliga. I avsnittet redovisas två olika mått, dels det "traditionella" **procentuell förändring**, dels ett mått som här kallas **årlig genomsnittlig ökningstakt**, och som är den linjära årliga ökningen över perioden (dvs regressionskoefficienten).

Jag vill hävda att "genomsnittlig årlig ökningstakt" är ett bättre mått på förändring eftersom det inte tar hänsyn till startvärdet för jämförelserna (dvs 1968 års värde) utan beskriver förändringstakten oberoende av detta. Om startvärdena (1968 års värden) är väldigt olika krävs det en mycket större faktisk förändring för att de med ett högre startvärde skall nå upp i samma procentuella förändring som de med ett lägre startvärde. Vidare tar naturligtvis en jämförelse av den procentuella förändringen mellan två år (i detta fall 1968 och 1988) endast hänsyn till värdena för dessa två år. Ett problem med att använda en regressionsansats är att det förutsätter att den förändring som varit är linjär, och ju större avvikelser från linjäritet är desto sämre beskriver den (linjära) genomsnittliga ökningen den verkliga trenden. Ett vanligt mått på graden av anpassning är den kvadererade korrelationskoefficienten (R^2) - ju närmare 1 denna ligger desto bättre är anpassningen. Värdet 1 innebär en perfekt anpassning. Jag återkommer till att kommentera dessa problem nedan när det behövs. Skälet till att också

den procentuella förändringen över perioden redovisas är att det är ett traditionellt mått i sammanhanget och ges som en "service" till de som eventuellt föredrar detta mått.

4.1 Misshandelsbrott.

Resultaten av studiet av brottsutveckling för misshandelsbrott i storstäderna och övriga riket visar att (se Tabell 5 och Figur 2);

- Misshandelsbrottsligheten har ökat markant i såväl storstäderna som övriga riket under den senaste 20 års perioden.
- Ökningstakten under perioden har varit större i storstäderna än i riket i övrigt, och störst i Stor-Stockholm.

Detta innebär att;

- skillnaderna i misshandelsbrottsnivån mellan storstäderna och övriga riket har ökat under perioden.

Till exempel hade Stor-Stockholm 16.7 misshandelsbrott per 10.000 invånare fler än övriga riket 1968 (dvs. 33.9-17.2), medan den skillnaden uppgick till 27.5 misshandelsbrott per 10.000 invånare år 1988 (dvs 65.7-38.2). Ser man enbart till den procentuella ökningen har misshandelsbrotten ökat mer i övriga riket än i storstäderna, men det sammanhänger, som sagt, med att startvärdet är betydligt lägre för övriga riket än för storstäderna vilket i sin tur innebär att storstäderna måste ha en mycket större faktisk ökning för att komma upp i samma procentuella förändring som övriga riket.

4.2 Skadegörelse.

Vad beträffar utvecklingen av skadegörelser i storstäderna och övriga riket under den senaste tjugo års perioden är tendensen i mycket densamma som för misshandelsbrottsligheten (se Tabell 6 och Figur 3);

- Skadegörelsen har ökat kraftigt i såväl storstäderna som i det övriga riket över den studerade perioden.
- Ökningstakten har varit större i storstäderna än i riket i övrigt.

Till skillnad mot vad som gällde för misshandelsbrottsligheten har också den procentuella ökningen varit större i storstäderna än i övriga riket men det sammanhänger med att skillnaderna i brottsnivå mellan storstäderna och övriga riket var ganska små 1968 (övriga riket hade t o m en högre brottsnivå 1968 än Stor-Göteborg).

Sammantaget innebär de förändringar som förevarit att

- skillnaderna i brottsnivå mellan storstäderna och övriga riket har ökat markant över den studerade perioden.

TABELL 5 Misshandelsbrott (grov + annan inkl mord/dråp) i storstäderna och övriga riket 1968-1988 per 10.000 inv Polisanmälda brott.

År	Stor- Stockholm	Stor- Göteborg	Stor- Malmö	Övriga riket
1968	33.9	26.6	34.0	17.2
1969	36.6	26.7	32.7	18.1
1970	33.9	26.9	33.4	19.1
1971	33.5	28.0	31.1	17.8
1972	34.9	29.4	31.0	18.1
1973	34.4	25.5	32.9	17.4
1974	38.0	27.3	36.4	21.1
1975	39.1	27.9	36.7	22.6
1976	40.2	28.9	37.0	22.0
1977	45.8	28.9	37.5	24.3
1978	43.8	29.8	38.6	23.2
1979	43.5	32.3	41.3	23.3
1980	50.1	32.9	40.0	24.2
1981	47.9	31.8	40.2	24.2
1982	56.3	38.5	45.2	27.8
1983	56.7	40.0	48.3	28.9
1984	58.0	43.3	53.0	30.5
1985	60.6	44.1	56.4	31.5
1986	58.9	43.3	55.3	33.3
1987	59.9	47.6	53.8	35.8
1988	65.7	50.9	58.9	38.2
Procentuell ökning 1968 till 1988;	93.8 %	91.3 %	73.2 %	122 %
Genomsnittlig årlig ökningstakt* per 10.000 invånare;	1.67	1.17	1.37	0.97

* Årlig linjär ökning.

4.3 Stöldbrott.

Precis som för misshandelsbrottsligheten och skadegörelsen visar jämförelsen av stöldbrottslighetens utveckling i storstäderna och övriga riket att (se tabell 7 och Figur 4);

- stöldbrottsligheten har ökat markant i både storstäderna och övriga riket under den studerade perioden,
- ökningstakten är betydligt större i storstäderna än i riket i övrigt.

Detta innebär att;

- skillnaderna i brottsnivå mellan storstäderna och övriga riket har ökat markant under perioden.

Till skillnad från misshandelsbrottsligheten och skadegörelsen, där utvecklingen över perioden var starkt linjär, är utvecklingen för stöldbrottsligheten mer flukturerande (se Figur 4). Orsakerna till detta har, åtminstone för delar av perioden, diskuterats av Lenke (1979) som möjligen beroende på att förändringar i stöldbrottsligheten, och i synnerhet den grövre stöldbrottsligheten, skulle vara relaterad till svängningarna på narkotikamarkanden (tillgången på narkotika). Som nämnts tidigare, är

TABELL 6 Skadegörelsebrott i storstäderna och övriga riket 1968-1988 per 10.000 inv. Polisanmälda brott.

År	Stor- Stockholm	Stor- Göteborg	Stor- Malmö	Övriga riket
1968	42.9	28.5	36.1	35.7
1969	44.2	30.0	36.4	36.9
1970	47.6	30.2	42.1	41.9
1971	47.3	35.1	45.6	46.6
1972	47.9	37.4	45.8	45.9
1973	47.2	40.0	51.6	49.3
1974	55.4	46.1	63.4	56.7
1975	68.8	64.3	80.3	65.4
1976	73.9	61.9	78.9	64.5
1977	83.6	65.8	81.6	74.1
1978	85.6	71.6	86.8	70.5
1979	81.3	69.4	89.7	70.6
1980	80.3	70.1	89.0	67.4
1981	83.8	71.8	96.0	72.4
1982	98.7	75.8	99.5	77.3
1983	91.9	78.7	98.5	78.1
1984	95.9	89.8	111.3	81.5
1985	101.2	88.1	114.1	83.4
1986	116.4	88.7	122.7	89.0
1987	123.4	102.0	120.2	89.1
1988	129.5	108.4	122.8	92.3
Procentuell ökning 1968 till 1988;	202 %	280 %	240 %	158 %
Genomsnittlig årlig ökningstakt* per 10.000 invånare;	4.22	3.84	4.67	2.77

* Årlig linjär ökning.

inslaget av narkotikamissbrukare vid grövre stöldbrott stort. Denna hypotes har dock inte prövats inom ramen för den här aktuella rapporten.

Att utvecklingen för stöldbrottsligheten i flera fall är mer fluktuerande än vad som gällde beträffande vålds- och skadegörelsebrottsligheten innebär att måttet på den årliga genomsnittliga ökningstakten, så att säga, är mindre precis för stöldbrotts- än för vålds- och skadegörelsebrottsutvecklingen.

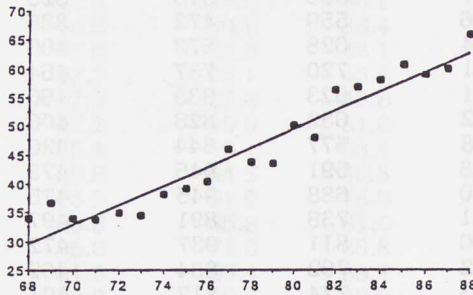
TABELL 7 Stöldbrott (exkl rån) i storstäderna och övriga riket
1968-1988 per 10.000 inv. Polisanmälda brott.

År	Stor- Stockholm	Stor- Göteborg	Stor- Malmö	Övriga riket
1968	727	592	518	325
1969	646	559	472	335
1970	704	628	573	406
1971	811	720	737	464
1972	761	623	935	460
1973	622	632	828	406
1974	638	577	844	420
1975	823	591	945	473
1976	1020	688	945	475
1977	1041	739	891	497
1978	890	811	937	472
1979	922	792	834	462
1980	963	774	817	501
1981	899	771	835	511
1982	942	868	898	533
1983	933	845	880	536
1984	1078	856	1065	543
1985	1162	933	1130	574
1986	1303	1044	1167	608
1987	1240	999	1180	590
1988	1217	967	1125	598
Procentuell ökning 1968 till 1988;	67 %	63 %	117 %	84 %
Genomsnittlig årlig ökningstakt* per 10.000 invånare;	28.78	21.97	26.70	11.87

* Årlig linjär ökning.

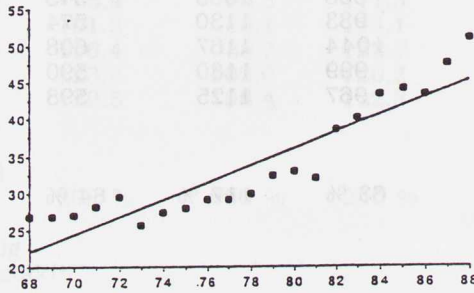
FIGUR 2 Spridningsdiagram och regressionslinje för misshandelsbrottsligheten i storstäderna och övriga riket 1968-1988.

Stor-Stockholm

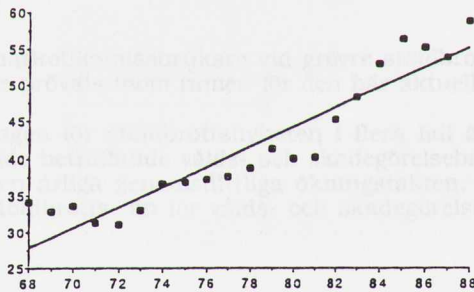
$$R^2 = 0.93$$

Stor-Göteborg

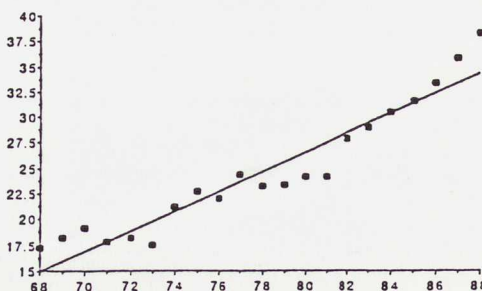
$$R^2 = 0.84$$

Stor-Malmö

$$R^2 = 0.88$$

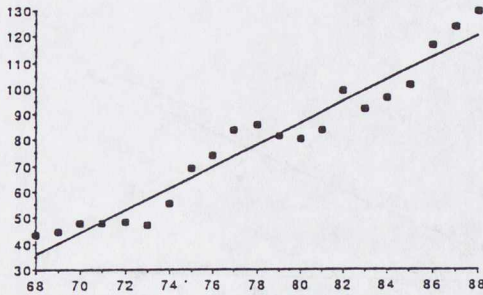
Övriga Sverige

$$R^2 = 0.91$$

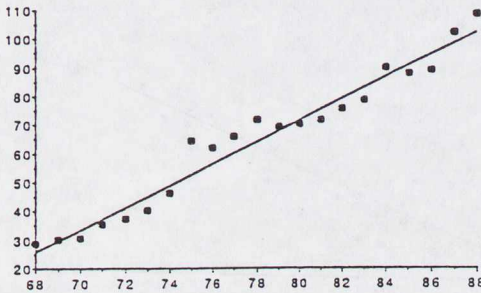
FIGUR 3 Spridningsdiagram och regressionslinje för skadegörelse-brottligheten utveckling perioden 1968-1988.

Stor-Stockholm

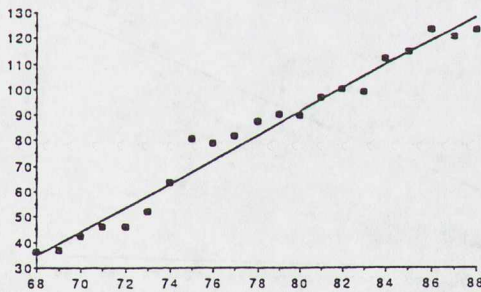
$$R^2 = 0.94$$

Stor-Göteborg

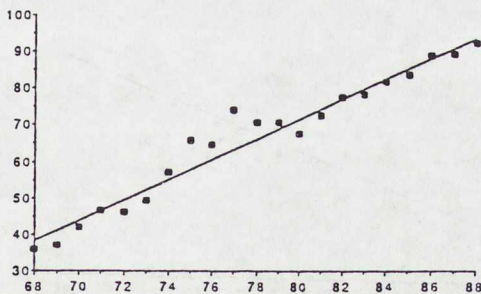
$$R^2 = 0.96$$

Stor-Malmö

$$R^2 = 0.97$$

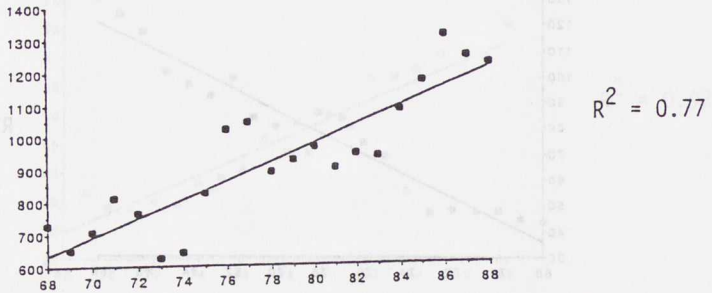
Övriga Sverige

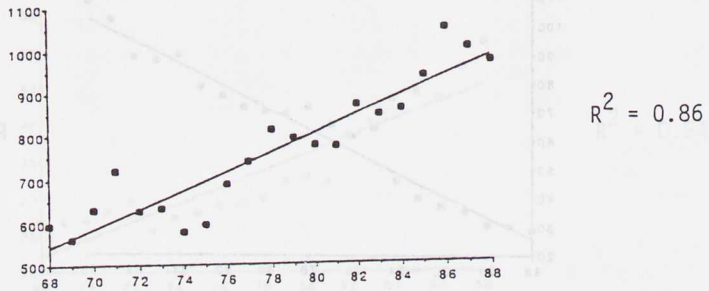
$$R^2 = 0.95$$

FIGUR 4 Spridningsdiagram och regressionslinje för stöldbrotts-
 lighetens utveckling perioden 1968-1988.

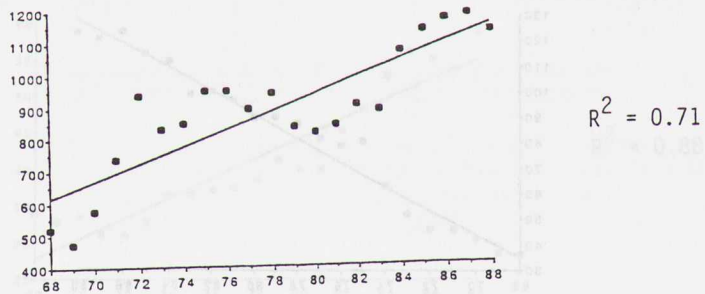
Stor-Stockholm

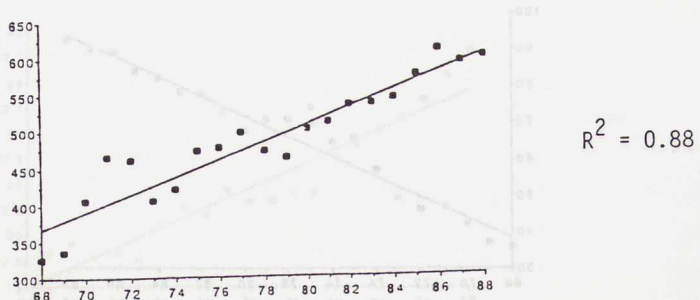
Stor-Göteborg

Stor-Malmö

Övriga Sverige

4.4 "Storstadsbrotten"; Rån, bostadsinbrott, bilstöld och tillgrepp ur bil.

I avsnittet om brottsnivån i storstäderna och övriga riket konstaterades att för vissa typer av tillgreppsbrott (rån, bostadsinbrott, bilstöld och tillgrepp ur bil) var nivåskillnaderna mellan storstäderna och övriga riket särskilt stora. Det bedömdes därför som särskilt intressant att speciellt se hur utvecklingen för dessa "orstadsbrott" varit under den senaste 20 års perioden.

Resultatet redovisas i Tabell 8. Man kan konstatera att också för dessa speciella kategorier har de varit en klar brottsökning. Det är dock så att för vissa av dessa brottstyper har nivån fluktuerat kraftigt över perioden och det gäller alldeles särskilt bostadsinbrotten och biltillgreppen och speciellt i storstäderna Stor-Stockholm och Stor-Malmö men inte i samma grad i Stor-Göteborg (se Figurerna 5-8). Som tidigare nämnts, har de kraftiga svängningarna för vissa typer av grövre stöldbrott diskuterats som möjligen beroende på narkotikamarknadens svängningar (se ovan).

Vad beträffar jämförelser mellan storstäderna och övriga riket vad gäller eventuella skillnader i ökningstakt är dessa svåra att göra för bostadsinbrott och biltillgrepp på grund av de starkt flukturerande nivåerna. Emellertid, är resultatet det samma för rån och stöld ur bil som vid tidigare jämförelser mellan storstäderna och övriga riket dvs. ökningstakten har varit mycket snabbare i storstäderna än i övriga riket och detta innebär att gapet i brottsnivå mellan storstäderna och övriga riket ökat.

TABELL 8 Brotts per 10.000 inv. 1968 och 1988 samt ökning 1968 till 1988 i storstadsområdena och övriga riket för vissa utvalda tillgreppsbrottskategorier. Polisanmälda brott.

Brott	Stor- Stockholm	Stor- Göteborg	Stor- Malmö	Övriga riket.
Rån*				
1968	4.4	2.7	2.9	0.6
1988	11.9	8.9	8.3	2.4
Procentuell ökning;	170 %	230 %	186 %	300 %
Genomsnittlig årlig ökningstakt**;	0.36	0.31	0.34	0.09
Bostadsinbrott				
1968	24.9	17.0	22.7	6.8
1988	41.8	48.2	41.2	15.0
Procentuell ökning;	68 %	183 %	81 %	121 %
Genomsnittlig årlig ökningstakt**;	***	2.3	***	0.5
Biltillgrepp				
1968	102.5	65.7	39.3	22.2
1988	172.7	124.4	68.9	44.1
Procentuell ökning;	68 %	89 %	75 %	99 %
Genomsnittlig årlig ökningstakt**;	***	3.2	***	***
Stöld ur bil				
1968	153.8	89.4	70.4	38.2
1988	335.5	275.4	296.2	114.8
Procentuell ökning;	118 %	208 %	321 %	200 %
Genomsnittlig årlig ökningstakt**;	10.4	9.1	9.7	3.8

* Observera att rån, som lika gärna kan räknas som ett våldsbrott, inte ingår i siffrorna över stöldbrottsutvecklingen i Tabell F.

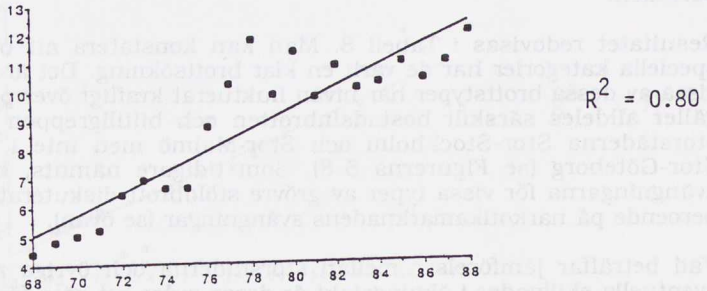
** Årlig linjär ökning.

*** Årlig genomsnittlig ökning ej redovisad pga kraftig avvikelser från linjäritet - se spridningsdiagrammen.

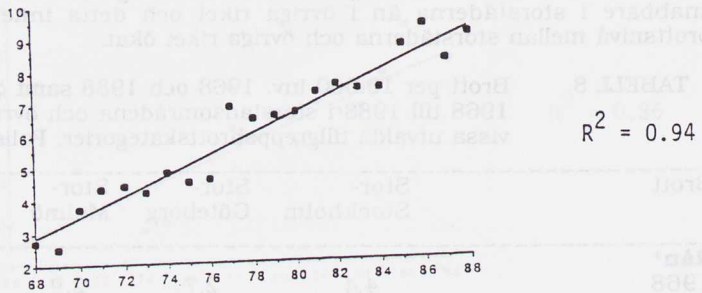
FIGUR 5

Spridningsdiagram och regressionslinje för rån-
brottligheten utveckling perioden 1968-1988.

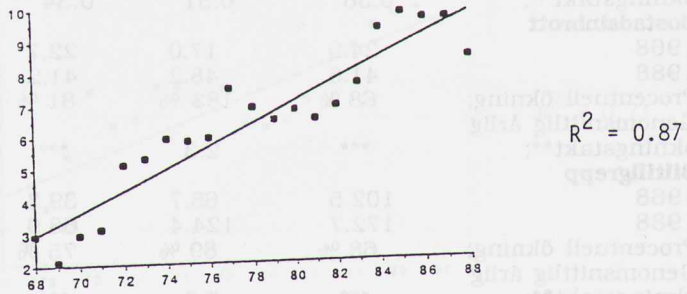
Stor-Stockholm

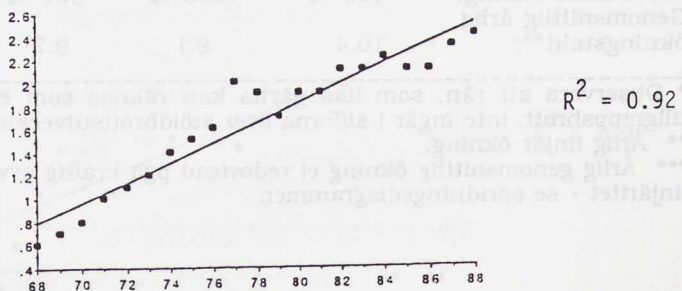
Stor-Göteborg

Stor-Malmö

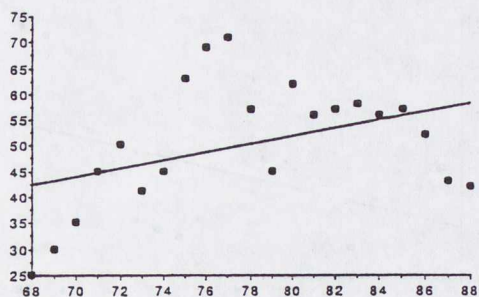
Övriga Sverige

FIGUR 6

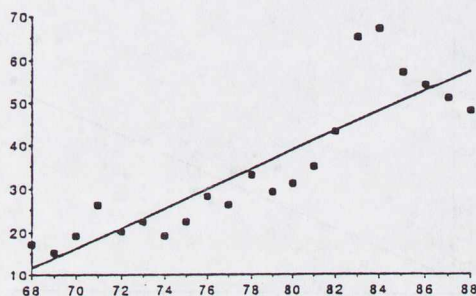
Spridningsdiagram och regressionslinje för bostads-
inbrottens utveckling perioden 1968-1988.

Stor-Stockholm

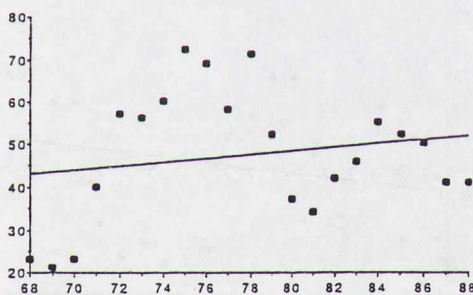
$$R^2 = 0.17$$

Stor-Göteborg

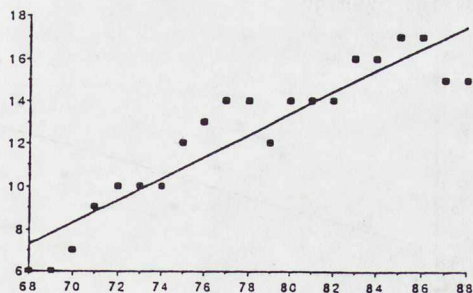
$$R^2 = 0.77$$

Stor-Malmö

$$R^2 = 0.03$$

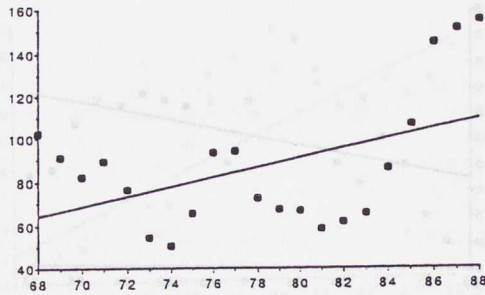
Övriga Sverige

$$R^2 = 0.86$$

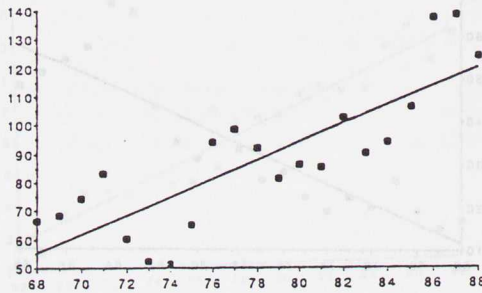
FIGUR 7 Spridningsdiagram och regressionslinje för bilstockens utveckling perioden 1968-1988.

Stor-Stockholm

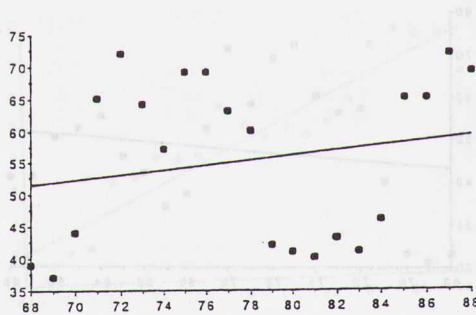
$$R^2 = 0.21$$

Stor-Göteborg

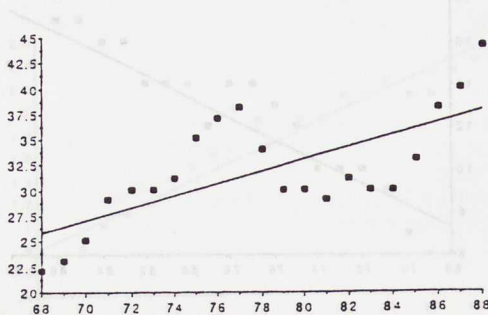
$$R^2 = 0.67$$

Stor-Malmö

$$R^2 = 0.03$$

Övriga Sverige

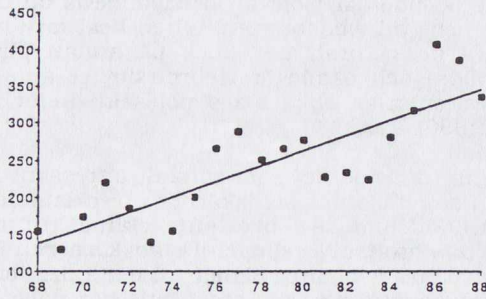

$$R^2 = 0.47$$

FIGUR 8

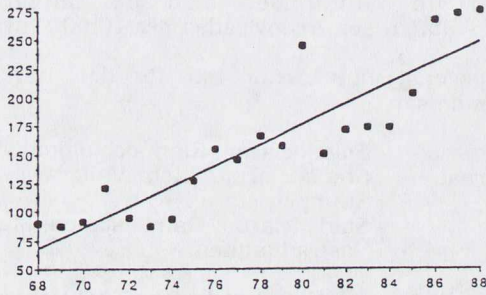
Spridningsdiagram och regressionslinje för utvecklingen av stöld ur bil perioden 1968-1988.

Stor-Stockholm

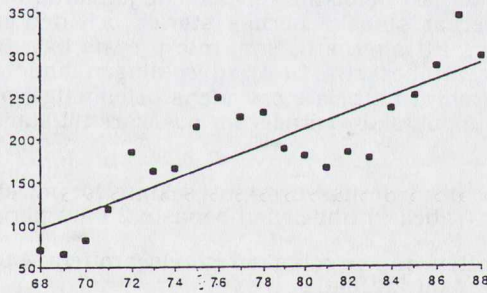
$$R^2 = 0.71$$

Stor-Göteborg

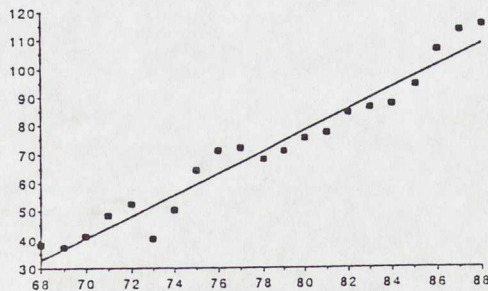
$$R^2 = 0.80$$

Stor-Malmö

$$R^2 = 0.68$$

Övriga Sverige

$$R^2 = 0.95$$

4.5 Utvecklingen av våldsbrott och skadegörelse i Stockholms, Göteborgs och Malmös stadskärnor.

Brottsligheten i storstädernas stadskärnor karakteriseras av våld och skadegörelse. Det är generellt sett den del av storstäderna som har den högsta brottsligheten på allmän plats. Brotten i stadskärnorna utförs endast undantagsvis av de boende där (som är förhållandevis få) utan som regel är både gärningsmän och (vid våldsbrotten) offren besökare i området. Många av de inblandade i dessa brott bor dock på annan plats i storstaden. Stadskärnornas vålds- och skadegörelsebrottslighet är starkt förknippad med den koncentrationen av olika slags nöjesaktiviteter som förekommer där (se Wikström, 1990)

Mot denna bakgrund framstod det som särskilt intressant att se hur våldet och skadegörelsen i storstädernas stadskärnor utvecklats den senaste 20 års perioden. Till skillnad mot de brottsutvecklingskurvor som tidigare presenterats, redovisas brottsutvecklingen i stadskärnorna i absoluta antalet brott och inte per 10.000 invånare. Skälet till detta är, som redan nämnts, att befolkningen i stadskärnorna som regel "inte har något med dessa brott att göra" och att eventuella förändringar i befolkningen i stadskärnorna därför inte heller kan ha någon relation till brottsutvecklingen där. Detta bör hållas i minnet vid jämförelser med de tidigare presenterade brottsutvecklingsresultaten som redovisades per 10.000 invånare.

De olika storstädernas stadskärnor har för den här undersökningen definierats på följande sätt;

Stockholms stadskärna;	Stadsdelarna; Klara och Jakob.
Göteborgs stadskärna;	Stadsdelarna; Inom Vallgraven, Nordstaden och Stampen.
Malmö stadskärna;	Stadsdelarna; Gamla staden, Malmöhus och Västra hamnen.

Att stadskärnornas brottsutveckling redovisas i faktiskt antal innebär att någon direkt jämförelse mellan utvecklingstakten i de olika storstäderna inte kan göras eftersom de redovisade värdena inte tar hänsyn till de betydande skillnaderna i befolkning mellan de jämförda storstäderna, något som rimligen påverkar stadskärnornas storlek och den mängd människor som rör sig i dessa. Ett alternativ, som inte prövats här, till att använda de faktiska talen för att beskriva brottsutvecklingen hade varit att relatera stadskärnans brottsnivå till hela storstadens befolkning (som kan antas vara det huvudsakliga upptagningsområdet för besökare till stadskärnan).

Jämförelsen av stadskärnornas brottsutveckling för misshandelsbrott, rån och skadegörelser (Tabell 9) under den senaste 20 års perioden visar att

- misshandelsbrotten, rånen och skadegörelsebrotten i storstädernas stadskärnor har ökat kraftigt.

TABELL 9

Procentuell ökning och (linjär) ökningstakt för misshandelsbrott (inkl våld mot tjänsteman), rån och skadegörelse i storstädernas stadskärnor 1968-1988. Absolut antal brott.

Brott	Stor-Stockholm	Stor-Göteborg	Stor-Malmö
Misshandelsbrott			
(inkl våld mot tjänsteman)			
1968	509	219	259
1988	1437	551	368
Procentuell ökning;	180 %	151 %	43 %
Genomsnittlig årlig ökningstakt*;	45.6	12.6	8.4
Rån			
1968	77	27	18
1988	273	132	47
Procentuell ökning;	254 %	389 %	161 %
Genomsnittlig årlig ökningstakt*;	8.4	4.6	2.2
Skadegörelse.			
1968	416	161	140
1988	867	552	368
Procentuell ökning;	108 %	243 %	163 %
Genomsnittlig årlig ökningstakt*;	25.5	17.5	12.2

KÄLLA; Beräkningar från specialkörningar från SCB.

* Årlig linjär ökning (dvs regressionkoefficienten).

4.6 Brottsutvecklingen efter kön och ålder.

För att försöka besvara frågan om brottsutvecklingen under den senaste 20 års perioden skiljer sig för olika kön och åldrar jämfördes brottsparticipationen (dvs antalet personer som misstänkts för brott per 10.000 invånare) uppdelat efter kön och ålder åren 1970 och 1988 (Tabell 11). Resultaten visar att

- för alla brottstyper, och för alla åldrar, har antalet kvinnor misstänkta för brott per 10.000 kvinnor i resp åldersgrupp ökat, i många fall kraftigt.
- detta gäller såväl i storstäderna som i övriga riket.

För de äldsta åldersgrupperna av kvinnor är de misstänkta så pass få att den ökningen som i alla fall förevarit döljs av avrundningen till heltal.

För männens del är bilden inte lika konsekvent.

- I Stor-Göteborg och Stor-Malmö har de de män som misstänkts för brott mot person och skadegörelse räknat per 10.000 män i resp åldersgrupp i alla fall ökat. Detsamma gäller inte för Stor-Stockholm, där det är färre män som misstänkts för brott mot person 1988 än 1970 i alla utom den yngsta åldersklassen, medan skadegörelsemisstänkta i två åldersklasser ökat (15-19, 25-29 år), i en åldersklass minskat (20-24) och i den äldsta åldersklassen inte förändrats alls. För det övriga rikets del, har misstänkta män för brott mot person minskat i de två yngsta, men ökat i de två äldsta åldersgrupperna, medan för skadegörelserna redovisas en ökning i övriga riket för alla åldersgrupper.
- När det gäller stöldbrotten har antalet misstänkta män, räknat per 10.000 i resp åldersgrupp, minskat såväl i storstäderna som övriga riket, medan för alla övriga åldersgrupper, med tre undantag, har misstänkta män ökat både i storstäder och övriga riket. De tre undantagen är; 20-24 åringar i Stor-Stockholm, 20-24 åringar i övriga riket och 40 åringar och äldre i Stor-Göteborg.

Det finns goda skäl att iakta en viss försiktighet när det gäller att dra alltför långtgående slutsatser från de presenterade resultaten beträffande förändringarna i olika åldersklassers brottslighet mellan åren 1970 och 1988. En jämförelse för år 1988 visar att det inte finns något direkt samband mellan antalet misstänkta personer och anmälda brott i storstäderna och övriga riket för brott mot person och skadegörelse (Tabell 11). De markerade skillnader som finns mellan storstäderna och övriga riket i anmälda brott mot person och skadegörelser försvinner, och skillnaderna för stöldbrott blir klart mindre, när jämförelsen baseras på misstänkta personer. Det finns många tänkbara förklaringar till detta men det har legat utanför ramen för den här rapporten att närmare utreda vad detta beror på. Vad som kan konstateras är dock att jämförelser mellan storstäderna och övriga riket ger en missvisande bild över skillnaderna i brottsnivå om den jämförelsen baseras på misstänkta personer. Det behöver i och för sig inte vara ett problem för ett studium av förändringar över tid, om man kan anta att de förhållanden som producerar dessa skillnader i statistiken över anmälda brott och misstänkta personer har varit desamma de jämförda åren (1970 och 1988). Det finns dock skäl till att vara försiktig med att reservationslöst anta detta.

Eftersom en stor del av de polisanmälda brotten saknar misstänkt person introduceras en ytterligare möjlig felkälla, när jämförelser görs begränsat till misstänkta personer, i tillägg till den möjliga felkälla som mörktalet utgör vid undersökningar av polisanmäld brottslighet. För en stor del av brotten, och i mycket stor utsträckning för stöld och skadegörelsebrott, saknas någon som misstänkts för brottet. Det är också så att brottsligheten skiljer sig åt mellan olika åldrar vad beträffar typ och socialt sammanhang och det gäller framförallt för vålds- och skadegörelsebrotten där de yngres brott huvudsakligen sker på allmän plats medan med ökande ålder en allt större del utspelas i det privata dvs i hemmet/lägenheter (se Wikström, 1990a). Relevansen av detta påpekande är att såväl mörktalet som uppläkning varierar med brottens typ och därför rimligen också med misstänkts ålder. Om det varit så under den jämförda perioden att mörktalet och/eller uppläkning för vissa brottsomständigheter ändras mer än för andra kan detta ha påverkat förändringar av misstänkta personer i olika åldersgrupper. Slutligen kan det också vara så att skillnader i polisens arbetssätt, och förändringar över tid i polisens arbetssätt (t ex i hur brott utreds och kriterierna för att ta upp någon som misstänkt person), finns mellan de olika storstäderna och mellan storstäderna och övriga riket (det kan t ex ofta vara lättare att identifiera misstänkta på mindre orter än i storstäder).

TABELL 10 Misstänkta personer för brott mot person i olika åldersklasser i storstäderna och övriga riket efter kön per 10.000 i resp åldersklass åren 1970 och 1988.

Brott/ kön/ åldersklass	Stor- Stockholm		Stor- Göteborg		Stor- Malmö		Övriga riket	
	70	88	70	88	70	88	70	88
Brott mot person								
<u>Män</u>								
15-19	55	65	47	50	39	86	52	48
20-24	74	49	49	61	57	77	80	75
25-39	50	38	31	44	33	57	34	39
40 -	16	13	7	12	6	15	7	9
<u>Kvinnor</u>								
15-19	2	5	1	5	1	8	3	4
20-24	2	3	1	3	1	3	2	5
25-39	2	3	2	4	1	5	2	3
40 -	1	1	0	1	1	2	1	1
Skadegörelse								
<u>Män</u>								
15-19	67	82	36	75	35	89	63	69
20-24	52	45	23	65	26	62	40	69
25-39	26	30	12	30	13	39	13	30
40 -	7	7	3	7	3	8	2	4
<u>Kvinnor</u>								
15-19	4	5	2	5	3	4	3	4
20-24	2	3	1	4	1	2	1	4
25-39	2	2	0	3	1	3	0	2
40 -	0	0	0	0	0	1	0	0
Stöldbrott								
<u>Män</u>								
15-19	381	304	389	283	349	305	280	232
20-24	221	201	172	178	191	201	171	165
25-39	105	136	105	109	80	153	61	81
40 -	39	47	31	29	20	36	13	19
<u>Kvinnor</u>								
15-19	60	65	39	72	26	95	32	58
20-24	32	65	17	54	23	67	15	33
25-39	19	59	12	38	11	43	10	22
40 -	10	20	7	11	5	20	6	10

KÄLLA; Beräkningar från specialkörningar från SCB.

TABELL 11 Antal anmälda brott och antal misstänkta personer
i storstäderna och övriga riket 1988.

Brott	Stor- Stockholm	Stor- Göteborg	Stor- Malmö	Övriga riket	Diff. ant. ggr. Sthlm/ övr riket.
Brott mot person*					
Anmälda brott;	9.927	3.825	2.859	23.599	
Per 10.000 inv.					
15- år;	81.5	64.2	74.0	50.5	1.6
Misstänkta personer;	1.735	905	768	6.538	
Per 10.000 inv.					
15- år;	14.2	15.2	19.9	14.0	1.0
Skadegörelse;					
Anmälda brott;	19.047	7.810	5.726	53.148	
Per 10.000 inv.					
15- år;	156.4	131.1	148.3	113.8	1.4
Misstänkta personer;	1.454	780	582	5.493	
Per 10.000 inv.					
15- år;	11.9	13.1	15.1	11.8	1.0
Stöld**;					
Anmälda brott;	179.124	69.647	52.496	344.340	
Per 10.000 inv.					
15- år;	1470.9	1169.2	1359.2	737.4	2.0
Misstänkta personer;	8.495	3.342	2.654	20.058	
Per 10.000 inv.					
15- år;	69.8	56.1	68.7	42.9	1.6

Källor; Anmälda brott; Statistiska meddelanden R 12 SM 8901, SCB.
Misstänkta personer; Beräkningar från rådata från specialkörning från SCB.

* Hela 3:e kapitlet i brottsbalken. ** Hela 8:e kapitlet i brottsbalken.

5 BROTTSLIGHETEN I STADSMILJÖN - EXEMPLET STOCKHOLM.

I föregående avsnitt har bl a konstaterats att brottsnivån skiljer sig markant mellan storstäderna och övriga landet. Dessutom att brottsökningstakten har varit snabbare i storstäderna än i övriga riket. Men det finns också en stor variation i brottsnivå mellan olika delar av en storstad och brottsutvecklingen skiljer sig också åt vad beträffar ökningstakten mellan storstadens olika delar. I det här avsnitt beskrivs närmare brottsligheten i en storstad (Stockholm ⁵), och brottsutvecklingen i dess olika typer av stadsmiljöer.

5.1 Brottslighetens variationer mellan olika stadsmiljöer.

I en omfattande studie av traditionell brottslighet (våld, skadegörelse och grövre stöldbrott) i Stockholms stad 1982 framkom bl a följande (se Wikström, 1990a);

- att personer som begår brott är koncentrerade till vissa typer av stadsdelar,
- att brott av olika slag visar koncentrationer till olika typer av stadsmiljöer, för vissa brottstyper är koncentrationerna mycket starka (man kan därför ibland tala om förekomsten av s k "problem spots"),
- att brottsstrukturen varierar starkt mellan olika stadsmiljöer (t ex dominerar brott i det privata i vissa områden, i andra områden är det mest brott i det allmänna).
- att brottslighetens lokala karaktär (dvs huruvida brotten i området huvudsakligen begås av de boende i grannskapet eller ej) varierar starkt mellan olika typer av stadsmiljöer,
- att utsattheten för brott (offerrisken), och för olika slags brott, varierar starkt mellan boende i olika typer av stadsmiljöer.

Resultaten som redovisas ovan bygger på en detaljerad analys av brottsligheten i Stockholms 130 olika stadsdelar. Med utgångspunkt ifrån en analys av Stockholms stads befolknings- och bebyggelsestruktur slogs Stockholms 130 stadsdelar ihop till 6 olika huvudtyper av stadsmiljö;

INNERSTADEN

1. City (Klara, Jakob)
2. Inner-staden högstatusområden (i stort Östermalm)
3. Övriga innerstaden.

YTTERSTADEN

4. Ytterstaden högstatus (delar av Brommaområdet t ex Högländet)
5. Ytterstaden "problemområden"⁶) (t.ex. Tensta, Rinkeby, Hässelby Gård, Bredäng, Bagarmossen, Rågsved etc)
6. Övriga ytterstaden.

Nedan sammanfattas en del av resultaten för Stockholm grupperat till 6 huvudtyper av stadsmiljöer.

5) Merparten av de resultat som redovisas i detta avsnittet är begränsade till att gälla Stockholms stad dvs Stockholms innerstad och omgivande förortsområden. För de resultat som presenteras här har dock denna begränsning ingen avgörande betydelse. Det är endast när data från Metropolitprojektet redovisas som data avser hela Stor-Stockholms området.

6) Det bör starkt framhållas här att vad som kallas "problemområden" i Stockholm är områden som har relativt andra bostadsområden högre nivåer av olika slags "sociala problem" (t ex högre socialhjälpnivå, större andelar av ensamstående föräldrar). Jämför med förhållandena i de sämst ställda bostadsområdena i USA, men även i Storbritannien, är inget av de nämnda områden i Stockholm i närheten av vad som man brukar beteckna som ett "problemområde" i dessa länder.

Det finns stora skillnader mellan de olika stadsmiljöer vad beträffar den andel av invånarna som registrerats för brott⁷⁾ under det studerade året (1982). Högst är siffran för ytterstadens problemområden (184.5 per 10.000 invånare), och lägst för ytterstadens högstatusområden (12.6 per 10.000 invånare) Stadsmiljöer med höga brottslingsnivåer är också områden som tenderar att ha höga nivåer av brottslighet i det privata (dvs våldsbrott inom familjen, och våld och skadegörelse utom familjen i lägenheter)(Tabell 12).

Vad beträffar våldsbrott och skadegörelse på allmän plats finns de högsta brottsnivåerna i innerstaden, och i synnerhet i cityområdet. Utomhusvåldets koncentration till cityområdet är mycket stark. Innerstaden tycks också ha de högsta brottsnivåerna av stöld ur och av bilar (se Tabell 12).

Om jämförelserna begränsas till ytterstadsområdet är mönstret i stort detsamma för alla olika brottstyper, och detsamma som för brottslingsnivåns variationer, dvs. högstatusområdet har de lägsta brottsnivåerna och "problemområdena" de högsta brottsnivåerna. Det finns dock några markerade avvikelser från detta mönster. Det gäller bostadsinbrott, och inbrott i källare och vind, där det visade sig att ytterstadens högstatusområden har de högsta brottsnivåerna. Vad beträffar bostadsinbrott (men inte källar och vindsinbrott) visade det sig vidare att "problemområdena" hade den lägsta brottsnivån (se Tabell 12).

Om en jämförelse görs mellan ytter- och innerstaden finner man att risken att råka ut för brott tenderar att vara högre för de som bor i inner- än för de som bor i ytterstaden. En närmare granskning av denna skillnad visar att det främst gäller risken att utsättas för stöldbrott (inbrott, stöld ur och av bilar), medan offerrisken för våldsbrott och skadegörelse följer det allmänna mönstret där ytterstadens "problemområden" har den högsta och ytterstadens högstatusområden den lägsta offerrisken(se Tabell 12).

Brottslighetens lokala karaktär skiljer sig avsevärt mellan inner- och ytterstaden. Brotten är allmänt sett i långt högre grad lokala i ytterstaden (dvs. sker i gärningsmannens grannskap) än i innerstaden . Mest lokala är de brott som utspelas i ytterstadens "problemområden" (se Tabell 12).

Sammanfattningsvis kan man alltså säga att

- brottsnivån och brottsbilden skiljer sig avsevärt mellan olika typer av storstadsmiljöer.

5.2 Orsaker till brottslighetens variationer i stadsmiljön.

Nyckeln till förståelsen av brottslighetens variationer i stadsmiljön är troligen skillnader i markanvändning. Markanvändningen varierar starkt mellan stadens olika delar. Vissa områden är huvudsakligen bostadsområden, andras domineras, eller har ett markerat inslag, av annan typ av markanvändning (t ex affärer, kontor, industrier, nöjeslokaler etc).

Den skilda markanvändningen innebär att förekomsten av olika slags vardagsaktiviteter (hemmaliv, arbete, fritid, nöjesaktiviteter) varierar mellan olika veckodagar och tidpunkter i stadens olika delar. Olika slags aktiviteter har en skild attraktion på olika grupper av människor och därför kommer sammansättning hos de människor som vistas i olika delar av staden, och vid olika tidpunkter, att variera.

Den slags vardagsaktiviteter som försigår, och den därtill relaterade närvaron av olika grupper av människor, påverkar möjligheten att genomföra olika slags stöldbrott (t ex tillgång på lämpliga brottobjekt, och den grad med vilka dessa är skyddade) och närvaron av brottsbenägna människor som kan utnyttja gynnsamma brottstillfällen. De vardagsaktiviteter som försigår, och sammansättning på de människor som vistas i området, påverkar också

⁷⁾Undersökningen omfattande följande brottstyper; misshandelsbrott, rån, våldtäkt, ofredande, skadegörelse, inbrott och stöld ur och av bil.

uppkomsten av konfliktsituationer som ibland kan resultera i skadegörelse eller våld mellan människor. Nöjeslivets nära koppling till våld och skadegörelse på allmän plats är ett bra exempel på detta.

TABELL 12 Sammanfattningstabell, vissa data om brottsnivå, brottslingsnivå, offernivå och lokal brottslighet i olika typer av stadsmiljöer i Stockholm 1982.

	Stadsmiljö; Innerstaden: City*		Övriga inner.	Ytterstaden; Hög- status**		Problem områden	Övriga ytterstaden
Brottsnivåer							
Våld i familjen per 10.000 hushåll	-	5.5	18.0	2.4	45.5		13.4
Våld sbrott (ej familje) i lägenheter per 10.000 lägenheter.	-	13.0	23.5	5.5	52.3		20.1
Skadegörelse i lägen- heter per 10.000 lägenhet.	-	23.6	19.2	13.6	45.1		15.2
Våld på allmän plats per hektar mark	8.89	0.37	0.56	0.00	0.08		0.06
Skadegörelse på allmän plats per hektar mark	3.28	0.26	0.59	0.03	0.22		0.11
Bostadsinbrott per 10.000 lägenheter	-	142.9	138.6	325.0	117.5		142.0
Källar och vindsinbrott per 10.000 lägenheter i flerfamiljshus	-	156.4	134.2	281.6	167.5		134.1
Övriga inbrott per 10.000 med arbetsplats i området.	83.4	98.4	147.4	-	878.0		193.3
Stöld ur bil per hektar mark	10.83	1.26	2.46	0.12	0.66		0.50
Stöld av bil per hektar mark	0.70	0.33	0.58	0.04	0.16		0.15
Brottslingsnivå (per 10.000 invånare)							
Brottslingar totalt	-	68.5	127.7	12.6	184.5		121.2
Våldsbrottslingar	-	27.2	56.2	6.8	83.1		44.8
Skadegörelsebrottslingar	-	14.2	18.1	5.6	23.4		13.9
Stöldbrottslingar	-	27.0	53.6	0.0	78.0		62.4
Offernivå.*** (per 10.000 invånare)							
Brottsoffer totalt	-	486.6	628.2	330.4	396.9		346.5
Våldsoffer	-	43.4	82.1	7.3	106.1		60.3
Skadegörelseoffer	-	16.3	13.5	5.6	20.7		7.9
Stöldbrottsoffer	-	427.0	532.6	317.5	270.2		278.4
Andel lokala brott.*****							
Alla inkluderade brott	1.8	21.0	26.1	29.8*****	51.7		32.3
Brott mot person	1.5	19.9	33.6	-	61.6		48.1
Skadegörelse	3.8	28.6	24.6	-	53.0		37.5
Grova stöldbrott	0.0	4.5	19.7	29.2*****	34.4		20.3

* - = ej beräknad nivå pga ringa invånarantal. ** - = ej beräknad nivå pga få arbetande i området. *** Inkluderar endast brott mot person eller dennes egendom (ej brott mot företag)

***** = Andel av brott som skett i området som begåtts av en gärningsman som bor inom en radie ej längre än 1 kilometer för dennes bostad. ***** = Det bör här påpekas att väldigt få av de lokala brottslingarna här själva bodde i högsatusområdet, de flesta av dessa bodde i närliggande områden. Det skiljer de "lokala" brottslingarna i denna grupp markant från de i övriga grupper som normalt bodde i samma typ av miljö vari brottet förövades.

- = För få brott för att det ska vara meningsfullt att beräkna procent.

En särskild sorts markanvändning är bostäder. Olika bostadsområden skiljer sig åt vad beträffar typ av bebyggelse (t ex småhus eller flerfamiljshus dominans) och besittningsrätt till bostaden (t ex hyresrätt och bostadsrätt). Vissa typer av hyresrätter (allmännyttan) förmedlas i långt högre grad än andra genom bostadsförmedlingen och det är huvudsakligen genom bostadsförmedlingen som de resurssvagaste grupperna får sina bostäder (ofta genom s k sociala förturer). Eftersom brottsbenägenheten skiljer sig mellan olika sociala grupper, och allmänt sett är högst bland de resurssvagaste grupperna, och dessa tenderar att hamna i vissa typer av boendeformer är det inte förvånande att

- brottslingsnivån skiljer sig markant mellan olika typer av boende.

Detta illustreras väl i tabell 13, där vissa data redovisas från en undersökning jag gjort, om sambandet mellan boende i barndomen (7 års åldern) och senare registrerad kriminalitet i barndomen (7-12 år) och ungdomen (13-19 år), på ålderskullen 1953 födda Stor-Stockholmare (Metropolitenundersökningen).

I den undersökningen framkom också, när jag kontrollerade för skillnaderna mellan boendeformerna i föräldrarnas sociala klasstillhörighet och sociala problem (uppburen socialhjälp), att skillnaderna mellan de olika boendeformerna i brottslingsnivå i stort sett försvann. Skillnaderna mellan de olika boendeformerna i barns och ungdomars brottslingsnivå kunde alltså till största delen förklaras med skillnader mellan boendeformerna i familjernas socio-ekonomiska sammansättning.

Det är ett resultat som också stämmer väl med den analys av brottslingsnivåns områdesvisa variationer som gjordes för Stockholm 1982. Där framkom att stadsdelarnas dominerande boendeform i hög grad kunde förklara deras befolkningsammansättning (familjetyp, socio-ekonomisk status, sociala problemhushåll) som i sin tur i hög grad kunde förklara brottslingsnivåns variationer. All variation gick dock inte att förklara, så det finns utrymme för betydelsen av s k grannskapseffekter (även om dessa är mycket svåra att studera och belägga) dvs influenser från områdesegenskaper som inte går att föra tillbaka på enskilda individers och familjers sociala och ekonomiska förhållanden (se Wikström, 1990a).

TABELL 13

Participation, frekvens och aggregerad brottsnivå efter boendeform. 1953 födda Stor-Stockholmare.

Boendeform	Participation(%)		Frekvens	Aggregerad brottsnivå	
	Ålder;	7-12	13-19		13-19
Enskilt ägda;					
(1) Småhus		1.36	7.5	5.2	390
(2) Bostadsrätt		0.52	7.6	4.3	329
Hyrda;					
(3) Privat värd		2.17	9.8	5.7	555
(4) Allmännyttan		3.20	14.0	8.3	1160
(5) Kommun, landsting etc.		3.36	11.6	4.9	565

Participation = kända för brott per 100 boende i aktuell ålder.

Frekvens = Brott per gärningsman.

Aggregerad brottsnivå = brott per 1000 boende i aktuell ålder.

NOTER; Eftersom data om antalet begångna brott per individ saknades för de yngsta åldrarna (7-12 år) var det inte möjligt att beräkna varesig frekvens eller aggregerad brottsnivå för dessa.

Eftersom en väsentlig del av brottsligheten sker i det privata (hemmet, lägenheter) eller i gärningsmannens grannskap påverkar brottslingsfördelningen mellan stadens olika delar också till del brottslighetens fördelning. Om man bor i ett område med en hög brottslignsnivå kan man som regel också räkna med att det finns en hög nivå brott i det privata, och en hög nivå lokal brottslighet i området (se Wikström 1990a).

Sammanfattningsvis så påverkar alltså, dels den till boendesegregeringen relaterade brottslingsfördelningen, dels de till markanvändningen relaterade vardagsaktiviteter som förekommer i området, områdets nivå och typ av brottslighet.

5.3 Brottsutvecklingen i olika storstadsmiljöer.

När brottsutvecklingen den senaste 20 års perioden (1968 till 1987), för olika huvudgrupper av brott (våldsbrott, skadegörelse och grövre stöldbrott), jämförs för de olika stadsmiljöerna framkommer att (Tabell 14)

- våldsbrottsligheten och skadegörelsen har ökat i alla olika typer av stadsmiljöer under perioden, men ökningen har varit mycket kraftigare i innerstaden och ytterstadens "problemområden" än i övriga delar av Stockholm.

Det kan i sammanhanget vara intressant att notera att större delen av våldet och skadegörelsen innerstaden är kopplad till nöjeslivsaktiviteter (se Wikström, 1990a) och att nöjeslivet i Stockholm (t ex mätt i antalet restauranger) har haft en kraftig tillväxt över den studerade perioden.

Vad beträffar den grövre stöldbrottslighetens utveckling avviker den markant från utvecklingen för våldsbrott och skadegörelse. Istället för att ha en kontinuerlig tillväxt över perioden pendlar förmögenhetsbrotten kraftigt med markerade toppar och dalar i brottsnivån. Som tidigare nämnts ett flertal gånger är en hypotes som framförts till varför stöldbrott av dessa slag (inbrott, stöld ur och av bilar) har haft denna utvecklingen i Stockholm att brottsutvecklingen för dessa brottstyper skulle vara relaterad till narkotikamarkandens svängningar i Stockholm (se Lenke, 1979). Eftersom den grövre stöldbrottsligheten inte haft en linjär utveckling över perioden redovisas förändringen i denna som medelvärden för den studerade perioden indelad i tre perioder.

I tabell 14 redovisas inte utvecklingen för Stockholms stadskärna pga dess låga invånarantal. De befolkningsrelativa talen blir för stadskärnan i det närmaste "astronomiska" jämfört med övriga stadsmiljöer, och det har i tidigare avsnitt konstaterats att brottsligheten i stadskärnan inte har mycket med de boende där att göra. Av resultaten som presenterades i Tabell 9 ovan framgår dock att vålds- och skadegörelsebrottsligheten ökat kraftigt över perioden i Stockholms city.

TABELL 14

Procentuell ökning och (linjär) ökningstakt för stöldbrott (dvs inbrott, stöld ur och av bil), skadegörelse och våldsbrott i olika typer av stadsmiljöer i Stockholms stad 1968-1987.

BROTT	Stadsmiljö:			Ytterstaden:		
	Innerstaden: City*	Hög-	Övriga status	Hög- inner.	Problem status**	Övriga områden
ytterstaden						
Brott mot person						
1968	-	76	94	23	50	46
1987	-	171	217	72	153	98
Procentuell ökning ;	-	125%	131%	213%	206%	113%
Genomsnittlig årlig						
ökningstakt**;	-	5.67	7.27	3.13	6.41	3.04
R ²	-	0.86	0.88	0.87	0.96	0.88
Skadegörelse						
1968	-	39	48	19	33	30
1987	-	143	154	41	135	93
Procentuell ökning ;	-	267%	221%	116%	309%	210%
Genomsnittlig årlig						
ökningstakt**;	-	5.01	5.37	2.73	5.17	3.32
R ²	-	0.93	0.95	0.93	0.94	0.89
Grövre stöldbrott						
medelvärde 1968-1973	-	728	711	269	489	442
medelvärde 1974-1980	-	741	839	324	635	544
medelvärde 1981-1987	-	850	987	454	682	675
Ökning***	-	122	276	185	193	233

* Ej redovisat pga det låga invånarantalet (see avsnitt 4.5 ovan).

** Regressionskoefficienten.

*** Skillnaden i medelvärdet 1981-87 jämfört med medelvärdet 1968-73.

6 Sammanfattning och diskussion.

Brottsnivån är klart högre i storstäderna än i övriga riket. I de flesta fall har Stor-Stockholm den högsta brottsnivån. Skillnaderna mellan storstäderna och övriga riket i brottsnivå skiljer sig åt för olika brottstyper. Allmänt sett är skillnaderna större vad beträffar stöldbrottsligheten än för vålds- och skadegörelsebrottsligheten. För vissa typer av brott - rån, bostadsinbrott och tillgrepp ur och av bil - är skillnaderna mellan storstäderna och övriga riket särskilt stora. När det gäller olika former av våld är skillnaderna mellan storstäderna och övriga riket större för våldet på allmän plats än för våldet i det privata.

Skälet till att brottsnivån skiljer sig åt mellan olika områden kan vara att områden skiljer sig åt beträffande;

- andelen brottsaktiva invånare (participation), och/eller
- aktivitetsgraden bland de brottsaktiva invånarna (frekvens),

Det är inte nödvändigt att dessa två faktorer följs åt så att områden som t ex har en hög andel brottsaktiva också har en hög brottsaktivitet bland dessa, även om det kan vara troligt att dessa faktorer samvarierar. Det har hävdats att andelen brottsaktiva i ett område främst har att göra med förekomsten av faktorer som påverkar individens brottsmotivation (varav uppväxtmiljön är en viktig faktor), medan de brottsaktivas aktivitetsgrad har mer att göra med möjligheterna till att begå brott, dvs tillgången på svagt skyddade brottsobjekt/brottsoffer (LeBlanc & Frechette, 1989 s. 68). Även om brottsmotivation och tillfällen till brott inte är orelaterade faktorer (t ex kan frestelsestrycket att överhuvudtaget begå brott vara större i regioner med relativt andra rikligare möjligheter till gynsamma brottstillfällen) kan det vara fruktbart att skilja på dessa två aspekter på brott. Olyckligtvis saknas det tillförlitlig kunskap om huruvida variationerna i brottsnivå mellan storstäderna och övriga Sverige, och mellan de olika storstäderna, beror på skillnader i andel brottsaktiva, eller de brottsaktivas aktivitetsgrad, eller både och. Sådan information kan utgöra en viktig vägledning till var orsakerna till brottsnivåskillnader i första hand skall sökas⁸⁾.

Eftersom det framgår, såväl både av svensk som utländsk forskning, att det är en liten grupp gärningsmän som står för en stor del av brottsligheten är relationen mellan den relativa storleken på gruppen socialt marginaliserade (dvs kriminellt högaktiva och missbrukare av olika slag) i ett område och dess brottsnivå särskilt intressant. Det är möjligt att storstäder jämfört med övriga områden producerar (ev drar till sig) en relativt sett större grupp av högaktiva brottslingar än andra områden, även om vi saknar större kunskap om hur detta verkligen förhåller sig. Det kan dock i sammanhanget vara intressant att notera att den typ av brottslighet som har de högsta andelarna tungt tidigare belastade gärningsmän (rån, bostadsinbrott och stöld ur och från bil) är de brottstyper som har de markerat högsta brottsnivåerna i storstäderna jämfört med övriga riket.

8) De data om participation och frekvens efter kön och ålder som redovisas för storstäderna och övriga riket i Bilaga 1 kan knappast ligga till grund för slutsatser om det är variationer i participation och/eller frekvens som svarar för skillnaderna i brottsnivå mellan storstäderna och övriga riket. Det visar sig nämligen (se avsnitt 4.6 ovan) att skillnaderna i brottsnivå mellan storstäderna och övriga riket i stort sett försvinner för våld och skadegörelse och minskar markant för stöldbrotten när jämförelserna begränsas till fall med misstänkta personer, något som gör att man kan gissa på att selektionsmekanismerna från anmälan till upplärning (på person) skiljer sig åt mellan de jämförda områdena.

Det är en förhållandevis vanlig erfarenhet för den manliga storstadsbefolkningen att någon gång fram till 25 års åldern bli registrerad för brottslighet. Det gäller för närmare en tredjedel av alla män. För kvinnor är dock siffrorna betydligt lägre. De flesta är dock registrerade för få brott. Det är en liten grupp gärningsmän, som ofta startat tidigt med brottslighet, som står för en stor del av brottsligheten. Att vara känd för våldsbrottslighet är relativt ovanligt, och de som är kända för upprepade våldsbrott är i allmänhet också kända för en omfattande kriminalitet av andra typer, och denna kriminalitet tycks ofta ha föregått våldsbrottsligheten.

Eftersom brottsligheten generellt sett ökat i hela landet under efterkrigstiden (en utveckling som man för övrigt kan iakta i de flesta s k västländer) finns det skäl att misstänka att det är allmänna faktorer i samhällsutvecklingen som ligger bakom denna ökning.

Det verkar troligt att den allmänna brottsökningen som skett under efterkrigstiden kan relateras till;

- förändringar i s k rutinaktiviteter (vardagslivets organisation),

Exempel på förändringar i rutinaktiviteter som bedömts påverka den social kontrollen i negativ riktning (dvs gjort den svagare), och samtidigt lett till ett ökat utbud av möjligheter att framgångsrikt utföra brott, är; en ökande konsumtion och fritid, kvinnors ökade inträde i arbetslivet, ökning av mängden prylar, en ökande anonymitet (bl a som följd av ökad urbanisering), en genomsnittlig ökning av avståndet mellan hem och arbete, ungdomens förändrade position i samhället etc. Även om var och en av de nämnda specifika faktorerna (men även andra faktorer) säkerligen haft en påverkan på den iaktagna brottsökningen, saknar vi fortfarande samlade analyser av olika faktors relativa betydelse (en betydelse som t ex kan varieras mellan olika utvecklingskedan). Det är givet att det finns ett ytterst komplext samband mellan samhällsutveckling och brottsutvecklingen, och att forskningen på området befinner sig i ett tillstånd då man endast börjat sortera olika faktors betydelse och deras inbördes relation vad beträffar påverkan på brottsutvecklingen.

När det gäller brottsutvecklingen de senaste 21 åren, har den anmälda brottsligheten ökat i alla delar av landet, och för alla studerade brottstyper. Det är dock så, med få undantag, att brottsökningen varit snabbare i storstadsregionerna än i landet i övrigt, vilket innebär att gapet i brottsnivå mellan storstäderna och övriga riket ökat över perioden. Den snabbare ökningsstakten i storstadsområden kan vara särskilt intressant att notera eftersom det troligvis är just i dessa områden den sociala kontrollen är svagast och mängden gynsamma brottstillfällen är störst.

Även om storstäderna har en högre brottsnivå, och en snabbare brottsökningstakt, än övriga landet är det viktigt att framhålla att inom storstadsområdena förekommer kraftiga variationer i brottsnivå och brottsbild. Brottsnivån och brottsbilden varierar kraftigt mellan olika delar av storstaden. Dessa variationer är med säkerhet relaterad till skillnader mellan olika delar av storstaden i markanvändning. Det har hävdats att; "*Eftersom illegala aktiviteter hämtar sin näring från andra aktiviteter så spelar den spatiella och temporala strukturen av vardagslivsaktiviteter en viktig roll när det gäller att bestämma lokaliseringen, typen och mängden av illegala aktiviteter som sker i ett givet samhälle eller grannskap.*" (Cohen & Felson, 1979 s. 590, min översättning). Utifrån detta synsätt kan man också förvänta sig att när vardagsaktiviteterna (rutinaktiviteterna) i ett samhälle ändras så skall detta synas främst på brottsligheten i de delar av samhället som påverkas av förändringen.

Brottslingsnivån varierar också kraftigt mellan storstadens olika typer av bostadsområden. Områden med en högre brottslingsnivå har också ofta en högre nivå av lokalt begångna brott i området. Skillnaderna i brottslingsnivå mellan olika bostadsområden kan till stor del förklaras med den

boendesegregring som förekommer och dess sociala konsekvenser. Generellt sett är brottslingsnivån högst i de allmänt sett minst attraktiva typerna av bostadsområden, dvs. allmännyttans bostadsbestånd, även om det förekommer betydande variationer mellan olika bostadsområden dominerade av allmännyttan. Bostadsstrukturens utseende och bostadsförmedlingens utformning är av allt att döma viktiga orsaker till att sociala grupper med en skild brottsbenägenhet hamnar i olika typer av bostadsområden.

Brottsligheten har ökat i alla olika typer av storstadsmiljöer över den senaste 20 års perioden, men ökningen har varit snabbast i innerstaden och ytterstadens "problemområden" vilket innebär att gapet i brottsnivå mellan dessa och de övriga storstadsmiljöerna ökat. Även om brottsligheten tycks öka i alla typer av miljöer verkar det alltså som om de redan värst utsatta fått de största ökningarna. Om man ser risken att bli utsatt för brott som en väsentlig välfärdskomponent, är det naturligtvis långt från tillfredställande med denna utveckling.

BILAGA 1

Åldersfördelningen efter kön för misstänkta personer 1988 i storstäderna och övriga riket.

Definitioner;

Aggregerad brottsnivå = Brott per 10.000 invånare i aktuell grupp.

Participation = Antal per 10.000 invånare i aktuell grupp som misstänkts för brottet ifråga.

Frekvens = Brott per gärningsmän.

Notera att participation multiplicerat med frekvens blir detsamma som den aggregerade brottsnivån (pga avrundningsfel blir siffrorna dock inte exakta om man prövar detta på tabellerna i bilagan).

TABELL A

Aggregerad brottsnivå (brott per 10.000 invånare) efter ålder i storstäderna och övriga riket 1988.

Brott/ Ålder	Män				Kvinnor			
	SS	SG	SM	ÖS	SS	SG	SM	ÖS
Brott mot person;								
15-19	99	81	135	64	7	5	12	5
20-24	70	93	107	105	3	3	4	6
25-29	58	62	78	73	3	6	8	5
30-34	55	61	90	58	2	6	5	3
35-39	45	53	57	38	4	3	5	2
40-44	40	36	40	32	3	2	6	2
45-49	25	22	29	27	2	3	4	1
50-54	19	22	25	16	0	2	2	0
55-59	11	12	10	7	1	2	2	1
60-64	8	6	9	11	0	0	0	0
65-	2	2	4	2	0	0	0	0
Skadegörelse;								
15-19	146	136	112	112	5	10	4	5
20-24	58	86	85	109	3	5	3	6
25-29	41	40	52	57	2	5	2	3
30-34	34	43	56	40	4	6	5	2
35-39	35	32	48	22	3	2	2	1
40-44	26	22	28	16	2	1	3	2
45-49	9	17	20	9	3	0	2	2
50-54	8	7	11	7	1	1	1	0
55-59	5	4	16	2	0	2	6	0
60-64	2	2	3	2	0	0	0	0
65-	1	1	3	1	0	0	0	0
Stöldbrott;								
15-19	691	1211	907	782	78	116	141	112
20-24	450	590	491	569	105	103	96	79
25-29	296	213	440	317	118	61	96	56
30-34	321	307	361	211	117	93	68	46
35-39	220	173	233	179	79	66	65	35
40-44	155	109	156	80	42	25	55	34
45-49	79	114	85	48	33	23	32	43
50-54	64	45	47	31	32	16	34	31
55-59	50	35	47	23	30	22	21	17
60-64	38	23	49	15	23	15	24	12
65-	22	9	19	11	12	3	13	7

NOTERA; SS=Stor-Stockholm, SG=Stor-Göteborg, SM=Stor-Malmö, ÖS = övriga Sverige.

KÄLLA; Beräkningar från specialkörning från SCB.

TABELL B

Participation och frekvens, misstänkta personer efter
ålder i storstäderna och övriga riket 1988. Endast män.

Område	Participation*				Frekvens**			
	SS	SG	SM	ÖS	SS	SG	SM	ÖS
Brott mot person:								
15-19	65	50	86	46	1.4	1.6	1.6	1.4
20-24	49	61	77	78	1.4	1.5	1.4	1.3
25-29	42	46	63	52	1.4	1.3	1.2	1.4
30-34	37	46	63	40	1.5	1.3	1.4	1.4
35-39	35	39	46	27	1.3	1.4	1.2	1.4
40-44	28	26	32	23	1.4	1.4	1.2	1.4
45-49	19	17	25	20	1.3	1.3	1.2	1.4
50-54	14	17	19	12	1.4	1.3	1.3	1.4
55-59	9	7	9	5	1.2	1.5	1.2	1.3
60-64	7	6	6	4	1.1	1.0	1.4	2.8
65-	1	2	4	1	1.2	1.0	1.1	1.1
Skadegörelse:								
15-19	82	75	88	67	1.8	1.8	1.3	1.7
20-24	45	65	62	71	1.3	1.3	1.4	1.5
25-29	35	33	56	43	1.2	1.2	1.0	1.3
30-34	30	34	38	30	1.1	1.3	1.5	1.3
35-39	25	24	38	17	1.4	1.3	1.3	1.3
40-44	19	18	20	13	1.4	1.2	1.4	1.2
45-49	7	13	11	7	1.2	1.4	1.8	1.2
50-54	7	7	9	5	1.2	1.0	1.3	1.3
55-59	4	3	8	2	1.2	1.2	2.1	1.2
60-64	2	2	3	1	1.0	1.0	1.0	1.0
65-	1	1	2	0	1.6	1.0	1.1	1.1
Stöldbrott:								
15-19	304	283	305	226	2.3	4.3	3.0	3.5
20-24	201	178	201	172	2.2	3.3	2.4	3.3
25-29	156	122	189	117	1.9	1.7	2.3	2.7
30-34	139	117	160	82	2.3	2.6	2.3	2.6
35-39	112	86	110	50	2.0	2.0	2.1	3.6
40-44	75	57	68	38	2.1	1.9	2.3	2.1
45-49	45	46	47	29	1.7	2.4	1.8	1.6
50-54	42	30	34	21	1.5	1.5	1.4	1.5
55-59	36	24	32	15	1.4	1.4	1.5	1.5
60-64	28	15	27	13	1.3	1.5	1.8	1.2
65-	18	9	18	10	1.2	1.1	1.1	1.1

NOTERA; SS=Stor-Stockholm, SG=Stor-Göteborg, SM=Stor-Malmö, ÖS = övriga Sverige.

* Participation = Antal personer per 10000 inv. som misstänkts för brottet ifråga.

** Frekvens = Genomsnittliga antalet brott per misstänkta för brottet ifråga.

KÄLLA: Beräkningar från specialkörning från SCB.

TABELL C

Participation och frekvens, misstänkta personer efter ålder i storstäderna och övriga riket 1988. Endast kvinnor.

Område	Participation*				Frekvens**			
	SS	SG	SM	ÖS	SS	SG	SM	ÖS
Brott mot person;								
15-19	5	5	8	4	1.3	1.0	1.4	1.2
20-24	3	3	3	5	1.0	1.0	1.2	1.2
25-29	3	5	8	4	1.0	1.1	1.2	1.2
30-34	2	4	4	3	1.0	1.5	1.3	1.2
35-39	4	3	3	2	1.0	1.0	1.3	1.2
40-44	2	2	6	2	1.4	1.0	1.0	1.2
45-49	1	2	4	1	1.1	1.5	1.2	1.2
50-54	0	2	2	0	1.0	1.3	1.0	1.1
55-59	1	1	2	1	1.3	1.5	1.0	1.6
60-64	0	0	0	0	-	-	-	-
65-	0	0	0	0	1.0	1.5	-	-
Skadegörelse;								
15-19	5	5	4	4	1.1	2.0	1.0	1.3
20-24	3	4	2	4	1.1	1.1	1.2	1.4
25-29	2	4	2	2	1.4	1.4	1.0	1.1
30-34	3	3	4	2	1.3	1.8	1.1	1.1
35-39	2	2	2	1	1.2	1.0	1.0	1.1
40-44	2	1	2	1	1.1	1.0	1.7	1.4
45-49	1	0	2	1	1.9	-	1.0	1.4
50-54	1	0	1	0	1.0	1.0	1.0	1.0
55-59	0	1	2	0	-	1.5	2.3	2.3
60-64	0	0	0	0	1.0	-	-	1.2
65-	0	0	0	0	1.3	-	-	1.0
Stöldbrott;								
15-19	65	72	95	59	1.2	1.6	1.5	1.9
20-24	65	54	67	35	1.6	1.9	1.4	2.3
25-29	60	42	51	28	2.0	1.4	1.9	2.0
30-34	66	38	40	22	1.8	2.5	1.7	2.1
35-39	50	34	39	16	1.6	1.9	1.7	2.2
40-44	29	20	29	14	1.4	1.2	1.9	2.5
45-49	26	17	27	15	1.3	1.4	1.2	2.9
50-54	27	13	26	13	1.2	1.3	1.3	2.5
55-59	25	15	20	10	1.2	1.4	1.0	1.6
60-64	18	13	19	11	1.2	1.2	1.3	1.1
65-	11	3	12	7	1.1	1.0	1.1	1.1

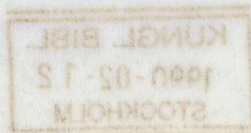
NOTERA; SS=Stor-Stockholm, SG=Stor-Göteborg, SM=Stor-Malmö, ÖS = övriga Sverige.

* Participation = Antal personer per 10000 inv. som misstänkts för brottet ifråga.

** Frekvens = Genomsnittliga antalet brott per misstänkta för brottet ifråga.

- = Ingen misstänkt i ålderskategorin.

KÄLLA; Beräkningar från specialkörning från SCB.

REFERENSER

- Aschaffenburg G.P. (1911). Brottet och dess bekämpande. Bonniers förlag. Stockholm.
- Booth W.(1967). On the City. The University of Chicago press. Chicago.
- Davis K. (1971). Världsbefolkningens urbanisering. i "Urbana Processer" (red) Göran Lindberg. Gleerups Bokförlag.
- Bottoms & Wiles (1986); Housing Tenure and Residential Community Crime Careers in Britain. In Reiss & Tonry "Communities and Crime". The University of Chicago Press.
- Christie & Andenaes & Skirbeck(1965). A Study of Self-Reported Crime. Scandinavian Studies in Criminology.
- Cohen & Felson (1979). Social Change and Crime Rate Trends. A Routine Activity Approach. American Sociological Review 44.
- van Dijk & Vivanen (1978). Criminal Victimization in the Netherlands. The Ministry of Justice. The Hague.
- DS S 1980 Tungt Narkotikamissbruk. Socialdepartementet.
- Farrington D.P. (1986). Age and Crime. i "Crime and Justice. Vol 7. (red.) Tonry & Morris. The University of Chicago Press. Chicago.
- Farrington & Wikström (1990). Age, crime and Criminal Careers in London and Stockholm. Project Metropolitan Research Reports. (under publ.)
- Leblanc & Fréchette (1989). Male Criminal Activity from Childhood through Youth. Springer verlag. New York.
- Lenke L. (1979). Narkotikamarkand och förmögenhetsbrott. Stockholms kommun. Delutredningen om ekonomisk brottslighet (stencil).
- Lofland L H (1973). A World of Strangers. Basic Books.
- Mayhew H. (1968a;1968b;1968c;1968d). London Labour and the London Poor. Volume I - IV. Dover Publications. New York.
- SCB (1981). Offer för tillgrepp,sakdegörelser och våld. Levnadsförhållanden 1978. Rapport nr 24.
- Skogan W G (1979). Crime in Contemporary American. i "Violence in America" (red.) Graham & Gurr. Sage publ. Beverly Hills.
- Taub & Taylor & Dunham (1984); Paths of Neighborhood Change. Race and Crime in Urban America. University of Chicago Press.
- Park & Burgess & McKenzie (1925). The City. The University of Chicago Press. Chicago.
- Shaw & McKay (1969). Juvenile Delinquency and Urban Areas. The University of Chicago Press. Chicago.
- Weber M. (1966). The City. The Free Press. New York.
- Wikström P-O (1985); Everyday Violence in Contemporary Sweden. National Council of Crime Prevention, Sweden Report No 15. Liber förlag.
- Wikström P-O (1987a); Brott och Stadsmiljö. BRÅ forskning 1987:3. Liber förlag.
- Wikström P-O (1987b). Patterns of Crime in a Birth Cohort. Sex, Age and Social Class Differences. Project Metropolitan Research Reports No 24. Dept of Sociology. University of Stockholm.
- Wikström P-O (1988); Boende och brott - sambandet på individnivå. BRÅ Forskning 1988:2 s. 163-187.
- Wikström & Dolmén (1988); Brott och brottsutveckling i Stockholms olika stadsmiljöer. BRÅ Forskning 1988:2 s. 121-148.
- Wikström P-O.(1989a) Ålder och brott. I "Brottsutvecklingen 1989". BRÅ Forskning (under publicering).
- Wikström P-O (1989b). Housing and Offending. Project Metropolitan Research Reports No 27. Dept of Sociology. University of Stockholm.
- Wikström P-O (1990a) Urban Crime,Criminals and Victims. The Swedish Experience in an Anglo-American comparative Perspective. Springer verlag. New York (under publicering).
- Wikström P-O (1990b). Urban Violence in Sweden. Kriminologiska Inst. Stockholms Universitet.

Statens offentliga utredningar 1989

Kronologisk förteckning

1. Rapport av den särskilde utredaren för granskning av hotbilden mot och säkerhetsskyddet kring statsminister Olof Palme. C.
2. Beskattning av fåmansföretag. Fi.
3. Integriteten vid statistikproduktion. C.
4. Fasta Öresundsförbindelser. K.
5. Samordnad länsförvaltning. Del 1: Förslag. C.
6. Samordnad länsförvaltning. Del 2: Bilagor. C.
7. Vidgad etableringsfrihet för nya medier. U.
8. UD:s presstjänst. UD.
9. Särskild inkomstskatt för utländska artister m.fl. Fi.
10. Två nya treåriga linjer. U.
11. Hushållssparandet - Huvudrapport från Spardelegationens sparundersökning. Fi.
12. Den regionala problembilden. A.
13. Mångfald mot enfald. Del 1. A.
14. Mångfald mot enfald. Del 2. Lagstiftning och rättsfrågor. A.
15. Storstadstrafik 2 - Bakgrundsmaterial. K.
16. Kostnadsutveckling och konkurrens i banksektorn. Fi.
17. Risker och skydd för befolkningen. Fö.
18. SÄPO - Säkerhetspolisens arbetsmetoder. C.
19. Regionalpolitikens förutsättningar. A.
20. Tullregisterlag m.m. Fi.
21. Sätt värde på miljön - miljöavgifter på svavel och klor. ME.
22. Censurlagen - en modernisering av biografförordningen. U.
23. Parkeringsköp. Bo.
24. Statligt finansiellt stöd? I.
25. Rapporter till finansieringsutredningen. I.
26. Kustbevakningens roll i den framtida sjöövervakningen. Fi.
27. Forskning vid de mindre och medelstora högskolorna. U.
28. Utbildningar för framtidens tandvård. U.
29. Samarbete kring klinisk utbildning och forskning inför 90-talet. U.
30. Professorstillsättning. En översyn av proceduren vid tillsättning av professorstjänster. U.
31. Statens mät- och provstyrelse. I.
32. Miljöprojekt Göteborg - för ett renare Hisingen. ME.
33. Reformerad inkomstbeskattning
 - Skattereformens huvudlinjer. Del 1.
 - Inkomst av kapital. Del 2.
 - Inkomst av tjänst, lagtext och kommentarer. Del 3.
 - Bilagor, expertrapporter. Del 4. Fi.
34. Reformerad företagsbeskattning
 - Motiv och lagförslag. Del 1.
 - Expertrapporter. Del 2. Fi.
35. Reformerad mervärdeskatt m.m.
 - Motiv. Del 1.
 - Lagtext och bilagor. Del 2. Fi.
36. Inflationsskorrigerad inkomstbeskattning. Fi.
37. Utländska förvärv av Svenska företag - en studie av utvecklingen. I.
38. Det nya skatteförslaget - sammanfattning av skatteutredningarnas betänkanden. Fi.
39. Hjälpmedelsverksamhetens utveckling - kartläggning och bedömning. S.
40. Datorisering av tullrutinerna - slutrapport. Fi.
41. Samerätt och sameting. Ju.
42. Det civila försvaret. Del 1.
 - Det civila försvaret. Del 2. Författningstext. Fö.
43. Storstadstrafik 3 - Bilavgifter. K.
44. Översyn av vapenlagstiftningen. Ju.
45. Standardiseringens roll i EFTA/EG - samarbetet. I.
46. Arméns utveckling och försvarets planeringssystem. Fö.
47. Hjälpmedelsverksamhetens utveckling - Bilagor. S.
48. Energiforskning för framtiden. ME.
49. Energiforskning för framtiden. Bilagor. ME.
50. Stiftelser för samverkan. U.
51. Den gravida kvinnan och fostret - två individer. Om fosterdiagnostik. Om sena aborter. Ju.
52. Det statliga energiforskningsprogrammet - aktörer inom energisektorn. ME.
53. Arbetstid och välfärd.
 - Arbetstid och välfärd. Bilagedel A.
 - Arbetstid och välfärd. Bilagedel B. A.
54. Rätt till gymnasieutbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar. S.
55. Fungerande regioner i samspel. A.
56. Fiskprisregleringen och fiskeriadministrationen. Jo.
57. DO och Nämnden mot etnisk diskriminering — de tre första åren. A.
58. Undantagandepensionärernas ekonomi. S.
59. Nominering av redovisningskonsulter. C.
60. Huvudbetänkande från alternativmedicinkommittén. S.
61. Hälsohem. S.
62. Alternativa terapier i Sverige. S.
63. Värdering av alternativmedicinska teknologier. S.
64. Kommunalbot. C.
65. Staten i geografien. A.

Statens offentliga utredningar 1989

Kronologisk förteckning

66. Begreppet krigsmateriel. UD.
67. Levnadsvillkor i storstadsregioner. SB.
68. Storstadens partier och valdeltagande 1948-1988. SB.
69. Storstadsregioner i förändring. SB.
70. Storstädernas arbetsmarknad. SB.
71. Ny bostadsfinansiering. Bo.
72. Värdepappersmarknaden i framtiden. Fi.
73. TV - politiken. U.
74. Forskningsetisk prövning. Organisation, information och utbildning. U.
75. Etisk granskning av medicinsk forskning. De forskningsetiska kommittéernas verksamhet. U.
76. Att förebygga ALLERGI / överkänslighet. S.
77. Expertbilaga. Beskrivningar av ALLERGI / överkänslighet. S.
78. Statistikbilaga. Omfattning av ALLERGI / överkänslighet. S.
79. Storstadstrafik 4 - Ytterligare bakgrundsmaterial. K.
80. Förenklad handläggning hos HSAN m.m. S.
81. Ny generalklausul mot skatteflykt. Fi.
82. Nedsättning av energiskatter. ME.
83. Ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Energi och trafik. ME.
84. Ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Energi och trafik. Bilagedel. ME.
85. Civil personal i försvaret. Uppgifter och kompetens i freds- och krigsorganisationen. Fö.
86. Samhällets åtgärder mot allvarliga olyckor. Fö.
87. Skördeeskadeskydd för trädgårdsnäringen. JO.
88. Skadeförsäkringslag. Ju.
89. Översyn av lagen om pliktexemplar. U.
90. Utvärdering av försöksverksamheten med treårig yrkesinriktad utbildning i gymnasieskolan. Första året. U.
91. Statligt förhandlingsarbete. Fi.
92. Prospekteringspolitik. I.
93. Prospekteringspolitik. Rapportdel. I.
94. Särskild redovisningsmetod för enskild näringsverksamhet. Fi.
95. Riksgäldskontoret - en finansförvaltning i staten. Fi.
96. Förenklad handläggning av ansökningar om bostadslån m.m. Bo.
97. Vad händer med folkhögskolan? U.
98. Transplantation - etiska, medicinska och rättsliga aspekter. S.
99. Organdonation och transplantation - psykologiska aspekter. S.
100. Adoptionsfrågor. Ju.
101. Förtidspension och rörlig pensionsålder. S.
102. Utlandssamverkan på krigsmaterielområdet. UD.
103. Hypoteksinstitutet i framtiden. Fi.
104. Terroristlagstiftningen. A.
105. Prövning av industrilokalisering enligt naturresurslagen. Bo.
106. 6000 platser och 10 000 platser för försök i gymnasieskolan. Hur, var och varför? U.
107. Svensk utrikeshandel i krislägen. UD.
108. Förtroendevald på 90 - talet: Utmaningar och möjligheter. C.
109. Valdeltagandet i storstäderna 1988. SB.
110. Storstadskriminalitet. SB.
111. Invandrare i storstad. SB.
112. Storstädernas infrastruktur - idéer om finansiering och styrning. SB.

Statens offentliga utredningar 1989

Systematisk förteckning

Statsrådsberedningen

- Levnadsvillkor i storstadsregioner. [67]
- Storstadens partier och valdeltagande 1948-1988. [68]
- Storstadsregioner i förändring. [69]
- Storstädernas arbetsmarknad. [70]
- Valdeltagandet i storstäderna 1988. [109]
- Storstadskriminalitet. [110]
- Invandrare i storstad. [111]
- Storstädernas infrastruktur - idéer om finansiering och styrning. [112]

Justitiedepartementet

- Samerätt och sameting. [41]
- Översyn av vapenlagstiftningen. [44]
- Den gravida kvinnan och fostret - två individer. Om fosterdiagnostik. Om sena aborter. [51]
- Skadeförsäkringslag. [88]
- Adoptionsfrågor. [100]

Utrikesdepartementet

- UD:s presstjänst. [8]
- Begreppet krigsmateriel. [66]
- Utlandssamverkan på krigsmaterielområdet. [102]
- Svensk utrikeshandel i krislägen. [107]

Försvarsdepartementet

- Risker och skydd för befolkningen. [17]
- Det civila försvaret. Del 1. [42]
- Det civila försvaret. Del 2. Författningstext. [42]
- Arméns utveckling och försvarets planeringssystem. [46]
- Civil personal i försvaret. Uppgifter och kompetens i freds- och krigsorganisationen. [85]
- Samhällets åtgärder mot allvarliga olyckor. [86]

Socialdepartementet

- Hjälpmedelverksamhetens utveckling - kartläggning och bedömning. [39]
- Hjälpmedelverksamhetens utveckling - Bilagor. [47]
- Rätt till gymnasieutbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar. [54]
- Undantagandepensionärernas ekonomi. [58]
- Huvudbetänkande från alternativmedicinkommittén. [60]
- Hälsohem. [61]
- Alternativa terapier i Sverige. [62]

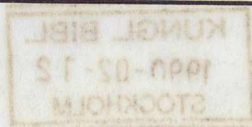
- Värdering av alternativmedicinska teknologier. [63]
- Att förebygga ALLERGI / överkänslighet. [76]
- Expertbilaga. Beskrivningar av ALLERGI / överkänslighet. [77]
- Statistikbilaga. Omfattning av ALLERGI / överkänslighet. [78]
- Förenklad handläggning hos HSAN m.m. [80]
- Transplantation - etiska, medicinska och rättsliga aspekter. [98]
- Organdonation och transplantation - psykologiska aspekter. [99]
- Förtidspension och rörlig pensionsålder. [101]

Kommunikationsdepartementet

- Fasta Öresundsförbindelser. [4]
- Storstadstrafik 2 - Bakgrundsmaterial. [15]
- Storstadstrafik 3 - Bilavgifter. [43]
- Storstadstrafik 4 - Ytterligare bakgrundsmaterial. [79]

Finansdepartementet

- Beskattning av fåmansföretag. [2]
- Särskild inkomstskatt för utländska artister m.fl. [9]
- Hushållssparandet - Huvudrapport från Spardelegationens sparundersökning. [11]
- Kostnadsutveckling och konkurrens i banksektorn. [16]
- Tullregisterlag m.m. [20]
- Kustbevakningens roll i den framtida sjöövervakningen. [26]
- Reformerad inkomstbeskattning
 - Skattereformens huvudlinjer. Del 1. [33]
 - Inkomst av kapital. Del 2. [33]
 - Inkomst av tjänst, lagtext och kommentarer. Del 3. [33]
 - Bilagor, expertrapporter. Del 4. [33]
- Reformerad företagsbeskattning
 - Motiv och lagförslag. Del 1. [34]
 - Expertrapporter. Del 2. [34]
- Reformerad mervärdesskatt m.m.
 - Motiv. Del 1. [35]
 - Lagtext och bilagor. Del 2. [35]
- Inflationskorrigerad inkomstbeskattning. [36]
- Det nya skatteförslaget - sammanfattning av skatteutredningarnas betänkanden. [38]
- Datorisering av tullrutinerna - slutrapport. [40]
- Värdepappersmarknaden i framtiden. [72]
- Ny generalklausul mot skatteflykt. [81]
- Statligt förhandlingsarbete. [91]

Statens offentliga utredningar 1989

Systematisk förteckning

Särskild redovisningsmetod för enskild näringsverksamhet. [94]
Riksgäldskontoret - en finansförvaltning i staten. [95]
Hypoteksinstitutet i framtiden. [103]

Utbildningsdepartementet

Vidgad etableringsfrihet för nya medier. [7]
Två nya treåriga linjer. [10]
Censurlagen - en modernisering av biografförordningen. [22]
Forskning vid de mindre och medelstora högskolorna. [27]
Utbildningar för framtidens tandvård. [28]
Samarbete kring klinisk utbildning och forskning inför 90-talet. [29]
Professorstillsättning. En översyn av proceduren vid tillsättning av professorstjänster. [30]
Stiftelser för samverkan. [50]
TV - politiken. [73]
Forskningsetisk prövning. Organisation, information och utbildning. [74]
Etisk granskning av medicinsk forskning.
De forskningsetiska kommittéernas verksamhet. [75]
Översyn av lagen om pliktexemplar. [89]
Utvärdering av försöksverksamheten med treårig yrkesinriktad utbildning i gymnasieskolan. Första året. [90]
Vad händer med folkhögskolan? [97]
6000 platser och 10 000 platser för försök i gymnasieskolan. Hur, var och varför? [106]

Jordbruksdepartementet

Fiskprisregleringen och fiskeriadministrationen. [56]
Skördeskadeskydd för trädgårdsnäringen. [87]

Arbetsmarknadsdepartementet

Den regionala problembilden. [12]
Mångfald mot enfald. Del 1. [13]
Mångfald mot enfald. Del 2.
Lagstiftning och rättsfrågor. [14]
Regionalpolitikens förutsättningar. [19]
Arbetstid och välfärd.
Arbetstid och välfärd. Bilagedel A.
Arbetstid och välfärd. Bilagedel B. [53]
Fungerande regioner i samspel. [55]
DO och Nämnden mot etnisk diskriminering
— de tre första åren. [57]
Staten i geografin. [65]

Terroristlagstiftningen. [104]

Bostadsdepartementet

Parkeringsköp. [23]
Ny bostadsfinansiering. [71]
Förenklad handläggning av ansökningar om bostadslån m.m. [96]
Prövning av industrilokalisering enligt naturresurslagen. [105]

Industridepartementet

Statligt finansiellt stöd? [24]
Rapporter till finansieringsutredningen. [25]
Statens mät- och provstyrelse. [31]
Utländska förvärv av svenska företag - en studie av utvecklingen. [37]
Standardiseringens roll i EFTA/EG - samarbetet. [45]
Prospekteringspolitik. [92]
Prospekteringspolitik. Rapportdel. [93]

Civildepartementet

Rapport av den särskilde utredaren för granskning av hotbilden mot och säkerhetsskyddet kring statsminister Olof Palme. [1]
Integriteten vid statistikproduktion. [3]
Samordnad länsförvaltning. Del 1: Förslag. [5]
Samordnad länsförvaltning. Del 2: Bilagor. [6]
SÄPO - Säkerhetspolisens arbetsmetoder. [18]
Nominering av redovisningskonsulter. [59]
Kommunalbot. [64]
Förtroendevald på 90 - talet: Utmaningar och möjligheter. [108]

Miljö- och energidepartementet

Sätt värde på miljön - miljöavgifter på svavel och klor. [21]
Miljöprojekt Göteborg - för ett renare Hisingen. [32]
Energiforskning för framtiden. [48]
Energiforskning för framtiden. Bilagor. [49]
Det statliga energiforskningsprogrammet - aktörer inom energisektorn. [52]
Nedsättning av energiskatter. [82]
Ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Energi och trafik. [83]
Ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Energi och trafik. Bilagedel. [84]